

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Programmet Mänskliga rättigheter
Masteruppsats 30 hp, HT 2017.

Föräldraledighet

En tvärvetenskaplig jämförelse mellan Sverige
och USA

Författare: Caroline Karlsson

Handledare: Linde Lindkvist

Abstract

Countries around the world have different systems for parental leave. The United States is the only industrialized country in the world that do not offer any kind of paid parental leave, on a federal level, to its citizens. While some Americans have the right to 12 weeks of unpaid leave, Swedes have the right to 480 days of paid leave. Sweden and the United States are both countries that want to be in the forefront of human rights and according to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), states parties shall “*introduce maternity leave with pay or with comparable social benefits without loss of former employment, seniority or social allowances*”. The two countries have signed the convention, but only Sweden has ratified it. The political systems and the view of the state, the individual and the family are other distinctions between the countries. Further, the history in which the countries’ welfare has been built has taken different ways. Therefore, the aim of this study is to examine the differences in parental leave in Sweden and the United States. The jurisprudence, the political systems, the ratification of the CEDAW and the history of welfare will be examined to try to answer the question why these two industrialized countries have a big distinction in the right to paid parental leave.

English title

Parental leave

A multidisciplinary comparison between Sweden and the United States

Sökord:

Föräldraledighet, välfärd, politik, kvinnors rättigheter, mänskliga rättigheter.

Förord

Forskning kring betald föräldraledighet är viktig av flera anledningar eftersom tidigare forskning visar att betald föräldraledighet skulle lyfta både kvinnor, företag, samhälle och barn. Forskningen är även aktuell eftersom debatten kring betald föräldraledighet i USA är stor och många vill visa på andra industrialiserade länder som erbjuder betald föräldraledighet. Att studera ämnet kan också anses driva forskning om mänskliga rättigheter framåt, då rätten till betald mammaledighet fastslås i FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor.

Det finns omfattande forskning kring bland annat hur barns hälsa påverkas om föräldrar har möjlighet att vara föräldralediga eller vilka ekonomiska konsekvenser som uppstår i relation till rätten till betald föräldraledighet. Det saknas dock forskning kring vad som egentligen styr hur systemen för föräldraledighet ser ut i olika länder. Därför är syftet att, med denna studie, fylla det tomrum av forskning genom att jämföra bland annat rättsläget, politiska system och system för social välfärd för att ta reda på vad som påverkar skillnaderna av föräldraledighet i Sveriges och USA.

Studien är genomförd under höstterminen 2017, inom ramen för masterprogrammet i mänskliga rättigheter vid Teologiska Högskolan i Stockholm. Jag vill rikta ett särskilt tack till de som stöttat och hjälpt mig genom studien. Ett stort tack till Per Delhage som med sina kunskaper om jämställdhet kommit med synpunkter och idéer. Tack även till Rebecca Johnson, Malin Nilsson, Helen Lind och till min sambo Ludvig Wellander för stöttning och korrekturläsning. Slutligen vill jag tacka till min handledare, Linde Lindkvist, för närvaro, engagemang och vägledning.

Stockholm den 4 januari 2018.

Caroline Karlsson

Kapitel I	7
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	12
1.1.1 Sverige	12
1.1.2 USA	13
1.2 Syfte & frågeställning	15
1.3 Metod	16
1.4 Material	17
1.5 Teori om välfärdsregimer	19
1.5.1 Teorins relevans för studien	21
1.5.2 Kritiska reflektioner kring teorin	22
1.6 Avgränsning	22
1.7 Disposition	23
1.8 Centrala begrepp	24
Kapitel II	25
2.1 Sverige	25
2.1.1 Internationella bestämmelser	25
2.1.1.1 CEDAW	25
2.1.1.2 ICESCR	26
2.1.1.3 ILO	26
2.1.2 Regionala bestämmelser	26
2.1.2.1 Europeiska sociala stadgan	26
2.1.2.2 Europarådets direktiv	27
2.1.2.3 Europakonventionen	27
2.1.3 Nationella bestämmelser	28
2.1.3.1 Föräldraledighetslagen	28
2.1.3.2 Diskrimineringslagen	29
2.1.3.3 Lagen om anställningsskydd (LAS)	30
2.1.3.4 Föräldrapenningtillägg	30
2.2 USA	30
2.2.1 Internationella bestämmelser	30
2.2.1.1 CEDAW, ICESCR & ILO	30
2.2.2 Regionala bestämmelser	31
2.2.2.1 Amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter	31
2.2.3 Nationella bestämmelser	31
2.2.3.1 Family and Medical Leave Act	31
2.2.3.2 Pregnancy Discrimination Act	32
2.2.4 Delstater med utökade föräldraledighetsförmåner	32
2.2.4.1 New Jersey	32
2.2.4.2 Kalifornien	34
2.2.4.3 Washington State	35
2.3 Tillämpning av internationell rätt	36
2.4 Analys av rättsläget	37
Kapitel III	40
3.1 Politik och välfärd	40
3.1.1 Politiskt system	40
3.1.1.1 Politik i Sverige	40

3.1.1.2 Politik i USA	41
3.1.2 Social välfärd	44
3.1.2.1 Välfärdshistorik Sverige	46
3.1.2.2 Välfärdshistorik USA	51
3.2 Analys av politik och välfärd.....	55
Kapitel IV	58
4 Diskussion	58
4.1 Analys.....	58
4.1.1 Rättsläge och CEDAW.....	58
4.1.2 Politik & välfärd	63
4.1.3 Delstaternas självbestämmande.....	68
4.2 Slutsats	70
4.3 Avslutning.....	72
Kapitel V.....	74
5 Litteraturlista.....	74

Förkortningar

BNP	Bruttonationalprodukt
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CFRA	California's Family Rights Act
CSW	Commission on the Status of Women
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
EU	Europeiska Unionen
FLA	Washington State's Family Leave Act
FLI	Family Leave Insurance
FMLA	Family and Medical Leave Act
FN	Förenta nationerna
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
ILO	International Labour Organization
NJFLA	New Jersey's Family Leave Act
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
PFL	Paid Family Leave
SBU	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
SDI	State Disability Insurance
TDI	Temporary Disability Insurance
WPA	Works Progress Administration

Kapitel I

1. Inledning

När kvinnor på 60- och 70-talen började fokusera på jämställdhet ur ett rättsligt perspektiv tog den internationella kvinnorörelsen fart. Kvinnorna ville lyfta sina rättigheter bland de rättigheter som fanns i det redan etablerade systemet. Mellan 1975 och 1985 hölls tre kvinnokonferenser i olika städer i världen. Konferenserna var dels en bidragande faktor till att den internationella dagordningen nu även utgjordes av kvinnors mänskliga rättigheter och dels att både regionala och nationella kvinnorörelser tillsammans skapade ett internationellt samarbete.¹ Dessa tio år, som kallas FN:s kvinnoårtionde, möjliggjorde för NGO:s och kvinnokommissionen (CSW) att diskutera strategier, bygga upp nätverk, debattera och utveckla plattformar för att lyfta olika angelägenheter som rörde kvinnors rättigheter.² År 1979, antog FN en konvention om avskaffande av all diskriminering av kvinnor (CEDAW)³ Efter att konventionen skrivits under av länder som bland andra Sverige och USA trädde den i kraft 1981.⁴

För skyddet av kvinnors rättigheter är CEDAW en viktig hörnsten. Enligt CEDAW ska kvinnor bland annat ha rätt till betald mammaledighet i relation till barnafödande. Kvinnor, i motsats till män, är ofta i större behov av skydd mot exempelvis trafficking, prostitution och olika typer av könsdiskriminering eftersom kvinnor generellt sätt utsätts för detta i högre grad.⁵ Rätten till betald mammaledighet kan exempelvis anses vara en del av rätten att vara fri från diskriminering på grund av kön.

Enligt tidigare forskning ställer mer generella människorättsdokument, som FN:s konvention om medborgliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) som båda är från 1966, inte i närheten av de krav på staterna som CEDAW gör för kvinnors rättigheter. CEDAW är visserligen uppbyggd kring medborgliga och politiska samt ekonomiska, sociala och

¹ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter. S.151. I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

² Black, A. Are Women "Human"? The UN and the Struggle to Recognize Women's Rights as Human Rights. S. 144. I: *The Human Rights Revolution: An International History*. New York: Oxford University Press, 2012.

³ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter, s.151, I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

⁴ United Nations Treaty Collection. Dispositary. Status of Treaties. Chapter 4 Human Rights. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 2017-12-07.

⁵ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter, s.156, I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

kulturella rättigheter men har ett mål om att på alla områden uppnå både faktisk och juridisk jämställdhet mellan män och kvinnor.⁶

De fem första artiklarna i CEDAW berör diskriminering och utveckling. Artikel ett ger en definition av vad diskriminering är och artikel två förklarar att staterna har en skyldighet att upphäva diskriminering av kvinnor samt främja jämställdhet och då även genom nationell lagstiftning. Vidare förklarar artikel tre att kvinnor på samtliga områden ska säkerställas full utveckling och framsteg samt på lika villkor som män utöva och ha de grundläggande friheterna och de mänskliga rättigheterna. De stater som har ratificerat konventionen ska också enligt artikel fem vidta åtgärder för att förändra sociala och kulturella beteendemönster hos män och kvinnor i syfte att upphäva fördomar, seder och bruk som baseras på föreställningar om över- och underlägsenhet eller typiska könsroller. Vidare ska medlemsstaterna se till att barns utveckling och uppfostran är ett gemensamt ansvar för män och kvinnor. Enligt artikel 11 ska diskriminering på arbetsmarknaden på grund av exempelvis graviditet och moderskap förbjudas samt att staterna ska, för att män och kvinnor ska kunna förena familjeliv och yrkesansvar, stödja barnsomsorg. Artikel 12 tar även upp att staterna ska införa betald mammaledighet eller liknande sociala förmåner för att undvika diskriminering på arbetsmarknaden. Dessutom ska kvinnor och män enligt artikel 13 garanteras samma rättigheter inom det ekonomiska och sociala livet, främst inom bland annat rätten till familjeförmåner.

Artikel 11.2 i CEDAW klargör skyddet för kvinnor gällande föräldraledighet genom att stater åtagit sig att:

- a) *Förbjuda, med stöd av rättsliga påföljder, avskedande på grund av graviditet eller moderskapsledighet, liksom också diskriminering vid avskedande på grund av civilstånd;*
- b) *Införa moderskapsledighet med lön eller jämförbara sociala förmåner utan förlust av anställning, kvalifikationstid eller sociala bidrag,*
- c) *Främja nödvändig social service som gör det möjligt för föräldrar att förena familjeplikter med yrkesansvar och deltagande i det offentliga livet, särskilt genom att verka för ett system för barnomsorg skapas och byggs ut.*

⁶ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter, s.156, I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

Vikten av kvinnors rättigheter ökade ytterligare under den senare delen av 80-talet då både Human Rights Watch och Amnesty International förstått att de inte prioriterat kvinnors rättigheter tillräckligt. FN fick även hård kritik för att i sitt arbete inte ha lyckats integrera kvinnors rättigheter.⁷ Den kritik som FN fick berodde på att det ansågs att de mänskliga rättigheterna var formulerade och anpassade för att skydda de erfarenheter och skyddsbehov som utgjordes av män. Det vill säga, rättigheterna som utvecklades efter att FN bildats formulerades enligt Diana Amnéus främst av män vilket medförde att rättigheterna också definierades och konstruerades utifrån dem. Resultatet av det blev att individer både i den privata och offentliga sfären skyddades från övergrepp av enbart staten. Problemet var dock att männen ofta var (och är) ledare i den privata sfären och kvinnorna stod (och står) därför i beroendeställning till männen. Kvinnorna var därför i behov av skydd från övergrepp av andra än från staten, det vill säga män.⁸

I FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter står det att kvinnan som moder är berättigad ”särskild omvårdnad och hjälp”, men innan CEDAW:s tillträde lös problemhanteringen av frågor som hedersmord, pojkars företräde till utbildning, våld mot kvinnor i hemmet, selektiva aborter av flickor eller hustrubränning med sin frånvaro.⁹

USA har inte ratificerat CEDAW och det finns de som menar att USA inte bör göra det. *Concerned Women for America* är ett exempel på en organisation som menar att konventionen går emot den amerikanska konstitutionen och inte bör ratificeras av USA. De anser att USA redan erbjuder rättsligt skydd för kvinnor och att staten hjälper kvinnor på ett sätt som konventionen inte skulle göra. Vidare menar de också att konventionen skulle neka kvinnor vissa rättigheter.¹⁰ En anledning till de olika synsätten kring ratificeringen av CEDAW handlar om vilken roll det anses att familjen spelar. I tidigare forskning inom området har det exempelvis sagts att nyliberaler ser på familjen som en grupp förnuftiga aktörer medan nya socialkonservativa ser familjen som en helig institution som skyddar marknaden. Nyliberaler ser gärna att familjen delar på ansvar som exempelvis vård. Att välfärdsstaten byggs upp ses inte som lika viktigt som att fäder tar ansvar.¹¹

⁷ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter. S.151. I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

⁸ Ibid. s. 153.

⁹ Ibid. s. 153-154.

¹⁰ Wright, W. Concerned Women for America: Legislative Action Committee. *OP-ED By Wedny Wright! Next Stop on the Obama Apology Tour*. 2010-08-19.

¹¹ Cooper, M. *Family values: Between Neoliberalism and the New Social Conservatism*. Zone Books, 2017.

Tidigare forskning visar dock att det inte enbart är kvinnorna som skulle lyftas genom betald föräldraledighet. Enligt Rachel Gillett på *Business Insider* visar forskningen att betald föräldraledighet är bra även för företag, barn och samhälle.¹² Jody Heymann, professor vid *Fielding School of Public Health*, menar att mammaledighet är viktigt ur hälsosynpunkt. Spädbarn som ammar håller sig friskare, menar hon. Det i sin tur håller ner sjukhuskostnader och gynnar även kvinnors hälsa. Minskade rekryteringskostnader, omskolning och vårdkostnader ger ekonomiska vinster för företag. Vidare ger det också ett förbättrat resultat för framförallt kvinnor.¹³ Kvinnor kan på en helt annan nivå hävda sitt värde på arbetsmarknaden, vilket även Sveriges kvinnolobby (en paraplyorganisation där 47 medlemsorganisationer tillsammans arbetar för att stärka kvinnors position i samhället)¹⁴ argumenterar för.¹⁵ Vidare kan det argumenteras för att genom att kunna hävda sitt värde på arbetsmarknaden skapar kvinnor inte enbart stabilitet för sig själva utan även för företagen i tider då det finns ont om arbetskraft.

Löneskillnaderna mellan könen är ett faktum i Sverige. Statistiska Centralbyrån menar att det beror på att kvinnor dels oftare arbetar deltid och har yrken med lägre löner, och dels att kvinnor tar ut den största delen av föräldraledigheten. Under 2011 tog män i snitt ut 24 % av föräldrapenningdagarna medan kvinnor tog ut 76 %. När män och kvinnor är mellan 30 och 40 år är löneskillnaden som störst, runt 82 000 kr per år.¹⁶ En förklaring kan vara att det är mellan 30 och 40 som föräldraledigheten är som mest aktuell eftersom medelåldern för förstagångspappor år 2013 var 31,5 år och för förstagångsmammor samma år 29 år,¹⁷ samt att föräldraledigheten till största del tas ut av kvinnor.¹⁸ Löneskillnaderna och den ojämna fördelningen av föräldradagar kan också ses som ett bevis på att kvinnor har svårare att hävda sitt värde på arbetsmarknaden om de ensamma associeras med föräldraskap.¹⁹

Trots den ständiga och viktiga debatten om jämställdhet är löneskillnaderna fortsatt stora även i USA. Det finns tidigare dokumenterade studier som visar att

¹² Gillett, R. The Science Behind Why Paid Parental Leave is Good For Everyone. *Business Insider*. 2012-08-05.

¹³ Siegel Bernard, T. In Paid Family Leave, U.S. Trails Most of the Globe. *The New York Times*. 2013-02-22.

¹⁴ Sveriges Kvinnolobby. Om organisationen.

¹⁵ Sveriges Kvinnolobby. *Vad gör regeringen för kvinnors rättigheter – en uppföljning av FN:s Kvinnokommittés rekommendationer*, rekommendation 26-27: Arbetsmarknad. Halmstad, 2012, s. 14-15.

¹⁶ Bernhardt, L. Statistiska Centralbyrån. *Kvinnors inkomster släpar efter hela livet*. 2013-01-30.

¹⁷ Statistiska Centralbyrån. Förstagångspappor äldre än förstagångsmammor. 2014-03-26.

¹⁸ Försäkringskassan. Det som är bra delar man lika på.

¹⁹ Sveriges Kvinnolobby. *Vad gör regeringen för kvinnors rättigheter – en uppföljning av FN:s Kvinnokommittés rekommendationer*, rekommendation 26-27: Arbetsmarknad. Halmstad, 2012, s. 14-15.

löneskillnader mellan män och kvinnor i USA tenderar att öka ju längre kvinnor rör sig i arbetslivet. Det vill säga, när kvinnor och män först börjar arbeta efter högskola eller universitet är löneskillnaderna mindre, men när de gift sig och skaffat barn ökar löneskillnaderna. År 2012 hade löneskillnaden mellan män och *vissa* kvinnor nästan helt arbetats bort i USA. *Vissa* kvinnor tjänade då 96 % av vad männen tjänade. Begreppet "vissa" innefattar dock enbart ogifta och barnlösa kvinnor. Trots att den generella löneskillnaden har minskat, har löneskillnaden mellan fäder och mödrar istället ökat. Det innebär att debatten om löneskillnader behandlar dels könsskillnader, det vill säga löneskillnader mellan män och kvinnor, men också familjeskillnader, skillnader i lön mellan individer som har eller inte har barn. Gapet mellan män och kvinnors löner har minskat, det är ett faktum, men gapet mellan individer som har barn och de som inte har barn har istället ökat.²⁰

I tidigare forskning menar ekonomen Jane Waldfogel att 40–50 % av löneskillnaderna i USA kan förklaras med föräldraskap. Michelle J. Budig, professor vid Massachusetts-Amherst universitet, har studerat löneskillnader mellan kön i relation till föräldraskap och hennes undersökning visar, som Waldfogel påstått, att med föräldraskap ökar gapet i löneskillnader mellan könen.²¹

Budig menar att fäder som tillhör toppen av en inkomstfördelning i USA tjänar på att vara fäder och att en anledning är att fäder ses som eftertraktade karaktärer som står för bland annat stabilitet och engagemang. För kvinnor har barnafödelse motsatt effekt på lönen i USA. Kvinnor i den lägre inkomstklassen straffas hårt ekonomiskt av att skaffa barn, vilket medför att de som inte har råd tvingas betala det högsta priset för att ha barn. Undantaget är kvinnor som tillhör toppen, de straffas i regel inte ekonomiskt för att de får barn.²²

Det finns argument som menar på att kvinnor och män bör uppmuntras att gifta sig eftersom deras löner då skulle vägas upp av varandra. Men eftersom män i den lägre inkomstklassen mer än sällan får ta del av en positiv förändring på lönen genom faderskap samt att äktenskap ofta ingås mellan individer som är lika varandra i exempelvis social status är detta inte ett hållbart argument, menar Budig.²³ Dessutom skulle det kunna argumenteras för att det kan innebära att kvinnorna hamnar i beroendeställning till

²⁰ Budig J. Michelle. *The Fatherhood Bonus and the Motherhood Penalty: Parenthood and the Gender Gap in Pay*. Third Way Next, 2014-09-02, s. 3.

²¹ Ibid. s. 8.

²² Ibid. s. 3.

²³ Ibid. s. 4.

männen, som allt som oftast är den partner som tjänar mest. Vidare skulle familjekonstellationer av låginkomsttagande samkönade kvinnor i ett sådant fall vara de största förlorarna.

Enligt tidigare forskning arbetade 2013 64 % av amerikanska kvinnor, som hade barn under sex år. Medelåldern för förstföderskor i USA är 26 år och det har visat sig att kvinnors ålder för graviditet och de år hon tjänar som mest sammanfaller, vilket därför påverkar kvinnors inkomst. En undersökning som gjorts av *University of Massachusetts* visar att för varje barn en kvinna får, minskar hennes lön med 4 %, till skillnad mot fäders löner som istället ökar med 6 %.²⁴

1.1 Bakgrund

1.1.1 Sverige

Även om CEDAW fastslår att kvinnor ska ha rätt till lön eller jämförbara sociala förmåner under föräldraledigheten, skiljer sig världens länder dock åt gällande den ekonomiska ersättningen och antal lediga dagar som föräldrar kan erhålla i samband med barnafödande eller adoption. I Sverige har kvinnor och män möjlighet att vara lediga från arbete med försäkran om att få behålla sitt arbete. Under ledigheten kan den lediga föräldern också få ersättning i form av föräldrapenning. Föräldrar har rätt att vara lediga till dess att barnet fyllt 18 månader.²⁵ Tillsammans kan föräldrarna ta ut 480 dagar som kan disponeras individuellt. En del väljer att ta ut föräldrapenning sju dagar i veckan, vilket ger en ledighet på lite drygt 68 veckor. Andra väljer istället att ta ut föräldrapenning enstaka dagar i veckan, vilket innebär att föräldern får en lägre utbetalning från Försäkringskassan varje månad, men kan vara ledig en längre period. 90 dagar av de 480 dagarna är vardera föräldrarnas enskilda rätt och kan inte ges bort till den andra föräldern. Av de 480 dagarna betalas ungefär 80 % av den lediga föräldrarnas ordinarie lön ut i 390 dagar. De övriga 90 dagarna bestäms av en fast skattesats, som ger 180 kr per dag.²⁶ Den utbetalning som sker från Försäkringskassan, både för de 390 dagarna och de övriga 90 dagarna beskattas dock.²⁷

De 480 dagarna kan tas ut tills barnet har fyllt åtta år och för varje nytt barn erhåller föräldrar 480 nya dagar. Tills barnet har fyllt åtta år har föräldrar även rätt att gå

²⁴ Budig J. Michelle. *The Fatherhood Bonus and the Motherhood Penalty: Parenthood and the Gender Gap in Pay*. Third Way Next, 2014-09-02, s. 9-13.

²⁵ SFS 1995:584. *Föräldraledighetslag*. Stockholm. Riksdagen.

²⁶ Försäkringskassan. *Föräldrapenning*.

²⁷ Försäkringskassan. *Om skatt*.

ner i arbetstid, som maximalt ner till 25 %.²⁸ Föräldrar kan också slå ihop 30 av sina dagar, vilket innebär att båda föräldrarna kan vara hemma samtidigt. Om föräldrarna är hemma samtidigt går en föräldraledighetsdag per förälder per dag vilket innebär att två föräldradagar går åt på samma dag.²⁹ Vidare är även arbetssökande och studenter berättigade betald föräldraledighet i Sverige.³⁰

Mödrar som exempelvis har ett fysiskt krävande arbete som innebär att hon inte kan fortsätta jobba på grund av graviditet kan erhålla graviditetspenning. Graviditetspenningen, som motsvarar ungefär 80 % av kvinnans lön och betalas ut av Försäkringskassan, kan betalas ut från två månader in i graviditeten till dess att barnet är elva dagar gammalt.³¹

1.1.2 USA

I USA erbjuder staten på federal nivå generellt 12 veckors ledighet med jobbsäkerhet, men utan ersättning. På federal nivå erbjuder USA genom nationell lag varken betalda semester-, sjuk-, eller föräldradagar. Även om de inte är ensamma om detta är USA det enda industrialiserade landet i världen som inte erbjuder sina medborgare sådana möjligheter. Det gör att USA skiljer sig avsevärt från många andra länder runt om i världen.³² Andra länder som inte erbjuder betald mammaledighet är länder som Surinam, Liberia, Palau, Nauru, Västra Samoa, Tonga och Papua Nya Guinea.³³ Flera av dessa länder har precis som Sverige ratificerat CEDAW,³⁴ men erbjuder trots artikel 11.2 inte betald mammaledighet.

USA har inte ratificerat CEDAW.³⁵ Det kan finnas flera anledningar till detta, men det svenska utrikesdepartementet menar att en anledning är att flera senatorer ansett att kvinnans ställning skulle riskera att bli en statlig angelägenhet.³⁶

Trots att nationell lag i USA inte kräver att företag ska ge sina anställda betald föräldraledighet finns det privata företag (dock endas 11 %) som självmant valt att erbjuda sin arbetstagare rätt till betald föräldraledighet. Exempel på sådana företag är

²⁸ Sweden. 10 Things that Makes Sweden Family-Friendly. 2017-03-10.

²⁹ Föräldraledighet. Dubbeldagar.

³⁰ Sweden. 10 Things that Makes Sweden Family-Friendly. 2017-03-10.

³¹ Ibid.

³² BuzzFeedBlue: *Maternity Leave In The U.S. Vs. The Rest Of The World*, YouTube, 2014. 2015-02-15.

³³ The New York Times. Paid Maternity Leave: Almost Everywhere. 2013- 02-17.

³⁴ United Nations Treaty Collection. Dispositary. Status of Treaties. Chapter 4 Human Rights. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 2017-12-07.

³⁵ The New York Times. Paid Maternity Leave: Almost Everywhere. 2013- 02-17.

³⁶ Utrikesdepartementet. *Mänskliga rättigheter i USA 2007: Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer*, Stockholm: Regeringskansliet, 2008-03-26, s. 3.

BuzzFeed, Google, Disney,³⁷ Spotify,³⁸ Netflix och Adobe Systems, Inc.³⁹ Företagen skiljer sig åt i antal betalda dagar och listan toppas idag av Netflix som erbjuder 52 veckor betald föräldraledighet och inga obetalda veckor, för både män och kvinnor.⁴⁰

År 2008 gjorde *Bureau of Labor Statistics* en undersökning angående betald föräldraledighet i USA. Enligt denna undersökning hade endast 9 % av kvinnor i USA tillgång till betald mammaledighet och för låginkomsttagare var siffran ännu lägre.⁴¹ Utöver privata företag som erbjuder sina anställda ett utökad skydd för föräldraledighet har även ett fåtal delstater i USA, Washington State, New Jersey, Rhode Island, New York och Kalifornien, antagit egna regleringar kring föräldraledighet.⁴²

Delstater i USA har en viss självbestämmanderätt som gör det möjligt för staterna att reglera exempelvis infrastruktur, kollektivtrafik och straffrätt.⁴³ Även i Sverige finns ett visst självbestämmande, för kommunerna. Men i SOU 1974:84 framhåller länsberedningen att medborgare ska garanteras en miniminivå av bland annat välfärd och att välfärden därför är av riksintresse.⁴⁴ I SOU 2007:93 framgår fortsatt att likvärdigheten i välfärden för medborgarna ska skyddas och att kommuner och stater därför måste ha ett nära samarbete i välfärdsfrågor.⁴⁵ Tre av de delstater i USA som har utökade regleringar kring föräldraledighet kommer att beskrivas senare i den här studien eftersom dessa kräver en större jämförelse om respektive delstats rättsläge kring föräldraledighet.

Mänskliga rättigheter ämnar skydda individer från statliga övergrepp och CEDAW och de rättigheter som följer den är inget undantag. Som nämnt ovan ska kvinnor enligt CEDAW ges rätt till betald mammaledighet eller jämförbara sociala förmåner, staten ska förbjuda arbetsgivare att avskeda kvinnor på grund av graviditet eller mammaledighet samt förbjuda diskriminering. Vidare ska staten enligt konventionen också främja den sociala service som anses nödvändig för att kunna förena yrkesansvar med familjeplikter. Det kan argumenteras för att kvinnans ställning idag riskerar att vara en statlig angelägenhet i USA och att kvinnor istället skulle kunna hävda sina rättigheter om staten ratificerade CEDAW.

³⁷ BuzzFeedBlue. *Maternity Leave In The U.S. Vs. The Rest Of The World*, YouTube, 2014.

³⁸ Fairygodboss. *Paid Maternity Leave: 180 Companies Who Offer The Most Paid Leave In 2017*.

³⁹ Taylor, T. *Netflix Transforms Employee Benefits - Year Long Parental Leave Policy*. *The Balance*. 2016-09-16.

⁴⁰ Fairygodboss. *Netflix Maternity and Paternity Leave Policies*.

⁴¹ Walsh, J. *The US Lets Families Down*. *The Huffington Post*. 2010-03-18.

⁴² National Conference of State Legislatures. *Paid Family Leave Resources*. 2016-07-19.

⁴³ USA. USA:s statsskick.

⁴⁴ SOU 1974:84. *Stat och kommun i samverkan*. Stockholm: Kommundepartementet, s. 20.

⁴⁵ SOU 2007:93. *Den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd*. Stockholm, s. 46.

Fler än 100 olika kvinnoorganisationer, människorättsgrupper och *Non-Governmental Organizations (NGOs)* har idag gått ihop till en stor rörelse i syfte att ställa krav på att USA ratificerar CEDAW. Rörelsen har exempelvis haft möten i den amerikanska kongressen och menar att senatens utrikesutskott med positiv inställning till CEDAW tagit upp ett flertal frågeställningar kring den. Konventionen har dock ännu inte lagts fram för omröstning, men flera NGOs har som mål att USAs senat ska prioritera en ratificering av konventionen.⁴⁶

En ratificering av CEDAW behöver dock inte innebära att USA skulle öppna upp för en mer generös föräldraledighet, men vilka skillnader föreligger kring föräldraledighet mellan Sverige och USA och vad är det egentligen som gör att det ser olika ut?

1.2 Syfte & frågeställning

I debatten om föräldraledighet framställs Sverige och USA som väldigt olika. Arbetet ämnar undersöka hur föräldraledighet skiljer sig i USA och Sverige, men även varför. Syftet är därför även att ta reda på om exempelvis politiska system, social välfärd och CEDAW kan ha betydelse för varför länderna har en distinktion i sina system för föräldraledighet. Studien är av stor vikt eftersom den, genom att jämföra två länder, syftar till att ge ökad kunskap om världen. Vidare är den av vikt för att driva forskning om mänskliga rättigheter framåt, vilket den gör eftersom betald mammaledighet är en kvinnorättsfråga som bland annat ges vikt i FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor samt att föräldraledighet är en fråga om jämställdhet.⁴⁷

CEDAW har skrivits under av både Sverige och USA men enbart ratificerats av Sverige. Vidare finns en distinktion i lagar och regler kring föräldraledighet mellan länderna. Trots att de båda länderna är industrialiserade länder som gärna vill vara i framkant vad gäller exempelvis mänskliga rättigheter⁴⁸ är de också olika på många sätt, däribland i fråga om föräldraledighet. Frågeställningarna som arbetet ämnar besvara är därmed:

- Vilka är skillnaderna i föräldraledighet mellan USA och Sverige?
- Vad är det som gör att systemen för föräldraledighet skiljer sig åt mellan länderna?
- Vilken betydelse har CEDAW för skillnaderna kring föräldraledighet i Sverige och USA?

⁴⁶ Deen, T. New Push for U.S. to Ratify Major Women's Treaty. *Inter Press Service*.

⁴⁷ Statistiska Centralbyrån. Kvinnor har lägre lön, inkomst och pension än män. 2016-07-04

⁴⁸ Utrikesdepartementet. *Mänskliga rättigheter i USA 2007: Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer*, Stockholm: Regeringskansliet, 2008-03-26, s. 1.

1.3 Metod

För att söka svar på de frågeställningar som arbetet ämnar besvara har flera olika metoder kombinerats. Dels har en kvalitativ litteraturstudie använts, där tidigare forskning kring föräldraledighet undersökts. Till skillnad från empiriska studier där datainsamlingar görs, söks svar i en litteraturstudie i vetenskapliga originalartiklar och litteratur, det vill säga i tidigare studier inom samma område.⁴⁹ De områden som studerats är dels mammaledighet och föräldraledighet men även politiska system och social välfärd. Sökningar har gjorts både på svenska och engelska då det dels kan ge en bredare litteratur men även för att kunna finna källor relaterade till USA. Flera olika databaser har använts för sökning av tidigare studier, rättskällor och historiska kontexter.⁵⁰ Texter inom de valda områdena har lästs, tolkats och analyserats. Det resultat som sedan presenteras är baserat på dessa vetenskapliga artiklar, forskning, litteratur och övriga källor som på ett eller annat sätt berör föräldraledighet, mammaledighet, social välfärd eller politiska system i de två länderna.

Innan Sverige och USA kan jämföras i en analys görs en rättsdogmatisk metod där rådande juridik, *de lege lata*, kring föräldraledighet i de båda länderna redogörs. Den rättsdogmatiska metoden används för att tolka och systematisera rådande lagar och bestämmelser, det vill säga rättsläget i de båda länderna. Rättsläget kring föräldraledighet i Sverige inleder kapitlet och därefter redogörs gällande rätt i USA. Studieobjektet i kapitel II, som beskriver rättsläget, är föräldraledighet. I den senare delen, i kapitel III, är studieobjektet istället politiskt system och social välfärd. De två systemen jämförs mellan länderna i en historisk tillbakablick för att söka finna svar på varför föräldraledighet ser olika ut i Sverige och USA.

Med tidigare forskning, rättsläge och historik kring politik och social välfärd som bakgrund jämförs länderna i en komparativ studie. Genom att jämföra två fall, Sverige och USA, går det att leta förklaringar till varför fallen skiljer sig åt. På så vis är det möjligt att öka kunskaperna om världen. Genom att jämföra endast två fall ökar validiteten då det är svårt att studera många länder på ett kvalitativt sätt. En jämförelse av få fall ökar också möjligheten att ge en djupare förståelse av situationen eftersom få fall kan ta hänsyn till bland annat händelseförlopp, kontext och mellanliggande faktorer.⁵¹ Arend Lijphart, som är nederländsk statsvetare, definierar komparativa metoder som

⁴⁹ Korhonen, J. & Lindström, K. *Litteraturstudie*. Åbo Akademi.

⁵⁰ Ex. Diva, uppsatser.se, OECD.org, UN.org, Google, Försäkringskassan, m.fl.

⁵¹ Niklasson, L. *Metoder och teorier i jämförande politisk*. Linköpings universitetet.

analyser av ett mindre antal fall. Ett mindre antal fall innebär att det är minst två fall men också tillräckligt få för att kunna tillåta en tillämpning av konventionell statistisk analys. Ofta går det att intensivt analysera få fall, medan ett flertal fall ofta leder till en övergripande analys, menar han.⁵²

En grundläggande metod för analyserande är just jämförelse. Genom att göra en jämförelse är det möjligt att ge fokus åt likheter och skillnader mellan exempelvis olika länder. Den komparativa studien är särskilt lämplig att använda i undersökningar som studerar socialpolitik,⁵³ där föräldraledighet kan anses ingå eftersom socialpolitik syftar till statliga åtgärder som ska ge invånarna skäliga levnadsvillkor, social utveckling och trygghet. Välfärd, socialförsäkringar och social omsorg syftar till att skapa just detta.⁵⁴

Genom att använda en tvärvetenskaplig studie där flera olika metoder kombineras, kan kunskap integreras från flera olika områden. En kombination av en kvalitativ litteraturstudie, en rättsdogmatisk metod och en komparativ metod, kan därmed öka möjligheten att få en bred kunskap och på så vis besvara studiens frågeställningar. En styrka i att kombinera flera metoder är också att bristerna i att använda endas en metod kan undvikas. Det kan även ge nya perspektiv att blanda flera metoder samt ge en utförlig bild av exempelvis föräldraledighet ur flera perspektiv. Genom att täcka flera metodologiska områden i en tvärvetenskaplig studie kan resultatet även anses bli säkrare.⁵⁵

1.4 Material

Tidigare forskning visar att män tenderar att tjäna mer pengar när de blir fäder när kvinnor istället tjänar mindre när de blir mödrar i USA.⁵⁶ Den här typen av tidigare forskning är relevant även för den här studien eftersom det är av intresse att även undersöka vad som sker i praktiken, med exempelvis löner, under det system som USA tillämpar för föräldraledighet. Statistik kring löneskillnader och vad som sker i praktiken har även undersökts i Sverige. Dessa siffror och statistik har hämtats från Statistiska Centralbyrån (SCB). SCB är en viktig källa eftersom det är den myndighet som, på uppdrag av

⁵² Berggård, B., Ek, Å., Fredholm, L., Lindgren, K., Nieminen Kristofersson, T., & Nilsson, J.

Metodproblem i samband med forskning om risker och kriser. Lund: Lund University, 2002, s. 25.

⁵³ Collier, D. *The Comparative Method.* s. 105. I: Finifter, A, W. *Political Science: The State of the Discipline II.* Washington, DC: The American Political Science Association, 1993.

⁵⁴ Hälsoenheten. *Kartläggning av Sidas insatser, svenska och globala aktörer: Socialpolitik och sociala trygghetssystem.* Sida, juni 2006, s. 8.

⁵⁵ Havervall, R., Langemar, F. *Blandade metoder. Integreringen av kvalitativa och kvantitativa data i en marknadsundersökning.* Kandidatuppsats. Uppsala: Uppsala universitet, 2012, s. 2.

⁵⁶ Budig J. Michelle. *The Fatherhood Bonus and the Motherhood Penalty: Parenthood and the Gender Gap in Pay.* Third Way Next, 2014-09-02.

regeringen, presenterar och förser bland annat forskare med aktuell officiell statistik.⁵⁷ Statistik över antalet kvinnor som har rätt till betald föräldraledighet i USA har också inkluderats.⁵⁸ Även detta för att undersöka hur det ser ut i praktiken då forskningen synliggör hur föräldraledighet ser ut för kvinnor men också mellan kvinnor i USA. För att undersöka rättsläget har flera olika källor använts, bland annat från relevanta hemsidor, litteratur, traktat och lagar.⁵⁹

Vidare har litteratur inom bland annat välfärd, politik och teori använts. Litteraturen är noga utvald efter relevans. Exempelvis har *Den Svenska politiken* av Henry Bäck använts. Litteraturen beskriver det svenska politiska systemet. Vidare har även Europaparlamentets generaldirektorat tidigare forskat kring olika politiska system och de olika systemens för- och nackdelar. Den typen av forskning har använts för att kunna jämföra de politiska system som USA och Sverige använder. För att djupare studera de politiska systemen och vad de får för konsekvenser har även tidigare forskning kring kvinnorepresentation i politiken studerats.⁶⁰ För att styrka källorna om politik har de även kontrollerats mot Sveriges Riksdag.

Litteraturen som använts för att undersöka hur välfärden ser ut i Sverige och USA har bland annat varit antologin *Vägar till välfärd*, av Hans Swärd. Författarna förklarar tydligt den svenska välfärden, dess idéer och perspektiv. Välfärden beskrivs också i en historisk kontext vilket kan anses av vikt i det här arbetet då välfärdsstaterna har skapats under en längre tid. Flera tidigare studier har använts för att undersöka bland annat välfärd och även för att titta på forskning där samma teoretiska ramverk som används i den här studien har använts. Anders Lundbäck har jämfört den amerikanska välfärden mot det svenska folkhemmet.⁶¹ Arbetet är användbart i denna studie eftersom det här arbetet ämnar undersöka om den sociala välfärden i Sverige och USA kan ha betydelse för hur länderna hanterar föräldraledighet. Annika Norberg Landin och Angelica Lilleheds examensarbete⁶² inom socialt arbete har studerats då de använt samma teoretiska ramverk

⁵⁷ Statistiska Centralbyrån. Om SCB.

⁵⁸ Walsh, J. The US Lets Families Down. *The Huffington Post*. 2010-03-18.

⁵⁹ UN Women's nationella kommitté, regeringens hemsida för MR, ILO.org, CEDAW, ICESCR, Föräldraledighetslag 1995:584, Diskrimineringslag 2008:567, Lagen om anställningsskydd 1982:80, Europeiska Sociala Stadgan, Europarådets direktiv 92/85/EEG, Europakonventionen, OAS, Amerikanska konventionen, *The Pregnancy Discrimination Act* från 1978, *Family and Medical Leave Act*, etc.

⁶⁰ Bergqvist, C., Jungar, A-C., Adman, P. *Kön och politik*. Stockholm: SNS Förlag, 2008.

⁶¹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006.

⁶² Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetarens välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015.

som används i den här studien. Det är av vikt att studera teorin även i andra kontexter för att få en tydlig bild av teorin om välfärdsregimer.

När flera olika metoder används är det också av stor vikt att använda en stor mängd källor. Dessa kan bidra till att ett brett område kring föräldraledighet täcks och för att kunna studera både rättsläge, historiska kontexter och vad som orsaker skillnader och likheter mellan föräldraledighetssystemen i Sverige och USA krävs både tidigare forskning, juridik och historia. Den stora mängden material kan, förutom att täcka en stor mängd kunskap i området, även bidra till en ökad möjlighet för ett säkert resultat.

1.5 Teori om välfärdsregimer

I arbetet används Gösta Esping-Andersens teori om välfärdsregimer. Teorin utgår från hans bok *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Esping-Andersen kopplar in skatte- och socialpolitik i sin forskning om välfärdsstater, vilket andra forskare inte tidigare hade gjort menar han. Han tittar på stater utifrån deras institutionella struktur med syfte att jämföra olika välfärdssystem ur ett sociologiskt perspektiv.⁶³

Esping-Andersen menar i sin studie att det är av vikt att urskilja sociala klasser eftersom klassfördelning kan vara en viktig faktor till ekonomisk tillväxt och/eller samhällsliga omvälvningar. Vidare tittar han också på klasskoalition. Han menar att arbetarklassen och politiska grupper ofta ingår allianser i syfte att kunna skapa förändringar.⁶⁴

Esping-Andersen har delat in 18 olika stater i tre olika välfärdsregimer. Han kategoriserar dessa genom att gradera dem efter dekommodifiering, det vill säga relationen mellan stat och marknad. Graden utgörs av hur mycket en välfärdsstat begränsar sina medborgares marknadsberoende i syfte att tillgodose sina välfärdsbehov. Staterna kategoriseras också efter vad välfärdssystemet har för inverkan på social stratifiering i samhället, där stratifiering syftar till en struktur i samhället där människor delas in i klasser.⁶⁵

Utifrån hans mått kan mönster urskiljas och staterna delas upp i kluster av olika regimtyper. Regimtyperna delas in i konservativa, socialdemokratiska eller liberala välfärdsregimer, där han menar Sverige tillhör den socialdemokratiska välfärdsregimen. Inom den här typen av välfärdsregim skulle makten mobiliseras och genom att utrota

⁶³ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 12.

⁶⁴ Ibid. s. 12.

⁶⁵ Ibid. s. 12.

beroendet av löner, fattigdom och arbetslöshet ökade välfärdsstatens politiska kapacitet. Samtidigt minskade den sociala uppdelningen. Esping-Andersen menar att den socialdemokratiska välfärdsregimen ligger till grund för en ledande teori inom debatten om välfärdsstater, nämligen att parlamentarisk klassmobilisering används för att förverkliga socialistiska idéer som frihet, solidaritet, rättvisa, och jämlikhet.⁶⁶ De socialdemokratiska välfärdsstaterna menar han nästan enbart finns i Skandinavien.⁶⁷

Graden av dekommodifiering i socialdemokratiska välfärdsregimer är hög, där välfärden till största del är åtskild från marknaden och istället disponeras av staten. Synsättet är inte behovsprövat utan universellt. Syftet är att nå ut till stora grupper av medborgarna och inte enbart vissa klasser. Vidare är syftet att minska inkomstskillnaderna genom att bidrag och skatter jämnas ut. Stratifieringen ligger ofta på en låg nivå i dessa välfärdsregimer eftersom staten arbetar med att omfördela transfereringar. Enligt Esping-Andersen håller välfärden i den här typen av stat, som Sverige är, ofta en hög nivå.⁶⁸

USA tillhör enligt Esping-Andersen den liberala välfärdsregimen. Välfärden i USA säljs till största del på marknaden och är därför kommodifierad, menar han. Vidare finns också en hög grad av stratifiering. Liberala välfärdsregimer uppmuntrar medborgarna att vända sig till marknaden för att försöka sina resursbehov, sina sociala tjänster och sitt försäkringsskydd. Därför stödjer också staten privata välfärdsprojekt och det akuta biståndet från staten är därmed minimalt.⁶⁹

Konsekvenserna av en liberal välfärdsstat, när förmånerna från staten är minimala, är att det håller tillbaka olika sociala rättigheter.⁷⁰ Esping-Andersen menar också att det sociala stödet i liberala välfärdsstater, och därmed USA, är behovsprövat. Det innebär att det enbart blir tillgängligt för de som främst behöver biståndet. Vidare menar han att inkomstskillnaderna i den här typen av stater är väsentliga, vilket leder till att samhället får en hög grad av stigmatisering.⁷¹ Samhället delas upp i tre kategorier, fattiga, medelklassen och överklassen. De fattiga lever på statlig välfärd, som ofta håller en

⁶⁶ Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990, s. 12.

⁶⁷ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetarens välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 13-14.

⁶⁸ Ibid. s. 13-14.

⁶⁹ Ibid. s. 13.

⁷⁰ Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990, s. 27.

⁷¹ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetarens välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 13.

väldigt låg nivå i den här typen av välfärdsregim. Medelklassen har det ofta bättre ställt och kan använda välfärden på marknaden. Den tredje kategorin utgörs av överklassen, som kan köpa sin önskade välfärd på marknaden.⁷²

Esping-Andersen menar att familjepolitiken i USA inte är lika välutvecklad som i Sverige. Familjepolitiken är också selektiv och arbetskraftsdeltagandet för kvinnor är lägre i liberala välfärdsregimer än i socialdemokratiska välfärdsregimer, menar han. I de liberala välfärdsregimerna finns en större tillit till att lösa omsorg och försörjning inom familjen eller på marknaden, snarare än genom stöd från staten.⁷³

Frågor om välfärd rådde redan 100 år innan det sägs att någon välfärdsstat ens hade uppkommit, menar han. Politiska ekonomer inom liberala, marxistiska eller konservativa övertygelser försökte reda ut förhållandet mellan kapitalism och välfärd. Trots att alla hade olika svar på detta var de ändå enade om relationen mellan marknad och stat.⁷⁴ Marxistiska politiska ekonomer menade att liberalernas syn på att marknaden kunde garantera jämlikhet var fel. De menade istället att marknaden och människors äganden leder till en uppdelning av klasser.⁷⁵

1.5.1 Teorins relevans för studien

Eftersom tidigare forskning kring föräldraledighet inte inkluderat Esping-Andersens teori om välfärdsregimer, finns ett intresse av att pröva teorin i den här studien. Teorin är relevant för det här arbetet eftersom syftet är att undersöka vilka faktorer som spelar roll i skillnaderna mellan föräldraledighet i Sverige och USA. Eftersom ersättning i relation till föräldraledighet kan anses vara en del av det sociala välfärdssystemet är det av vikt att ge fokus åt de båda ländernas välfärdssystem. Esping-Andersens teori kan även anses relevant då hans breda syn på välfärdsregimer kan ge en bred bild till det här arbetet, i form av att titta på exempelvis hur skatte- och socialpolitik ger sig uttryck i Sverige respektive USA. Han menar också att det är viktigt att titta på den stora bilden. Att studera föräldraledighet är egentligen inte att titta på enbart föräldraledighet utan att zooma ut och titta på vilket sätt föräldraledighet skiljer sig mellan Sverige och USA och vad det beror på.⁷⁶ Esping-Andersens teori prövas i den här studien för att försöka hitta svaren till varför föräldraledighet skiljer sig mellan Sverige och USA, vilket är målet med

⁷² Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 13.

⁷³ Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 89-90.

⁷⁴ Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990, s. 9.

⁷⁵ Ibid. s. 11.

⁷⁶ Ibid. s. 2.

studien. På så vis kan studien, med denna teoribildning som utgångspunkt, försöka bidra till kunskaper om vad som formar staternas system för föräldraledighet.

1.5.2 Kritiska reflektioner kring teorin

Det finns en medvetenhet kring att Esping-Andersen är mer kritisk till den liberala välfärdsregim som USA tillhör än den socialdemokratiska välfärdsregimen som Sverige enligt honom tillhör. Han menar också att de socialdemokratiska välfärdsregimerna nästan enbart återfinns i Skandinavien,⁷⁷ en möjlig orsak kan vara att han själv är från Danmark varpå han ser fler fördelar med det system han själv är van vid. Han underbygger dock sina argument på ett tydligt sätt med bland annat historisk fakta. I det här arbetet har även andra källor används, som kan styrka de argument som Esping-Andersen hävdar, som exempelvis *Vägar till välfärd*.

Esping-Andersen har även fått kritik för sin teori. Bland annat av Clare Bambra, som är professor i folkhälsa vid Newcastle University, som menar att hans sätt att dela in länder i homogena grupper, som exempelvis Japan och Italien, är felaktigt. Hon menar att det även finns andra kritiker som hävdar att det bör finnas fler typer av välfärdsregimer i en sådan teori.⁷⁸

Teorin har också fått kritik för att vara ”genusblind” (min översättning),⁷⁹ dels för att kvinnor saknas i analysen av teorin men också för att han är omedveten om både kvinnors roll och familjens roll i beslutsfattande kring välfärd. Det kan dock argumenteras för att dessa kritiker utgår från den liberala välfärdsregimen, där även Storbritannien ingår enligt Esping-Andersen. Esping-Andersen är även medveten om att hans teori kan medföra att läsare kan få en känsla av han ser på ”deras” land ytligt.⁸⁰ Esping-Andersen har även besvarat kritiken och menar att den till viss del kan vara befogad, men att hans sätt att se på välfärdsregimer inte påverkar effekten av teorin.⁸¹

1.6 Avgränsning

Den här uppsatsen ämnar undersöka skillnaderna gällande föräldraledighet mellan Sverige och USA samt studera om politiska system och social välfärd har betydelse för skillnaderna. Studien undersöker därför inte hur barn påverkas av huruvida föräldrarna

⁷⁷ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 14.

⁷⁸ Bambra, C. Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research. *Journal of Epidemiology & Community Health*. 2007, s. 1100.

⁷⁹ Ibid. s. 1100.

⁸⁰ Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990, s. 2.

⁸¹ Johansson, H. *Socialpolitiska klasser*. Malmö: Liber AB, 2008, s. 170.

har rätt att ta ut föräldraledighet eller inte, då detta inte är fokus för studien. Arbetet studerar heller inte föräldrars och barns band mellan varandra i relation till föräldraledighet. Arbetet är istället avgränsat till juridiska skillnader i systemen för föräldraledighet mellan de två länderna, ländernas politiska system samt hur välfärdssystemet har utvecklats och ser ut idag. Rättsläget i den här studien är avgränsad till att enbart redogöra för de lagar, bestämmelser och traktat som rör föräldraledighet och/eller mammaledighet.

Vidare görs kortare kopplingar till hur löneskillnader kan påverkas av huruvida det finns en rätt att ta ut föräldraledighet eller inte, men även resultatet i hur föräldrar fördelar ledigheten mellan sig. Eftersom studiens fokus inte ligger i resultatet av huruvida föräldrar har rätt till betald ledighet eller inte, lämnas den redogörelsen kortfattad. Studien är också avgränsad till att undersöka betydelsen av en ratificering i relation till föräldraledighet, och kan därför inte avgöra CEDAW:s betydelse i andra frågor.

Det finns en medvetenhet om att andra skillnader kring föräldraledighet mellan länderna kan förekomma. Studien är dock avgränsad till rättsläge samt politiska och välfärdssystematiska skillnader mellan länderna. Arbetet är vidare avgränsat till att studera föräldraledighet, utan skillnad på huruvida föräldrar är ensamstående, två föräldrar av olika kön eller samkönade föräldrar. Eftersom studien är en jämförande undersökning mellan Sverige och USA lämnas därför andra länder utanför denna studie, med undantag för mindre redogörelser av samband.

1.7 Disposition

Arbetet inleds med en historisk och faktabaserad bakgrund för att läsaren ska få en förståelse för området. Fortsatt beskrivs de metoder, material och den teori som används i studien för att försöka finna svar på de frågeställningar som redogörs i kapitel I. Kapitlet som följer, kapitel II, ger en överblick av rättsläget för föräldraledighet i först Sverige och sedan USA. Kapitlet är disponerat på ett sätt där internationella lagar och bestämmelser som länderna skrivit under och ratificerat, eller inte skrivit under eller ratificerat tas upp. Därefter följer en överblick av regionala och nationella bestämmelser i respektive land. För att zooma in på hanteringen av föräldraledighet visar kapitlet även på tre delstater i USA där föräldraledighet hanteras på ett annat sätt än vad som erbjuds på federal nivå. Delstaterna är uppdelade i underrubriker där varje delstats bestämmelser redogörs. Kapitlet fortsätter sedan med en förklaring om hur länderna hanterar tillämpningen av internationell rätt, det vill säga vad som krävs för att internationell rätt ska bli

tillämpningsbar i landet. Slutligen kommer kapitlet att sammanfattas i en jämförande analys mellan de två ländernas rättslägen kring föräldraledighet.

Kapitel III tar oss igenom de politiska system som Sverige och USA tillämpar. De politiska systemen redogörs och ländernas system analyseras mellan varandra. Vidare i kapitlet ges en historisk återblick och ett försök till en förklaring för ländernas sociala välfärdssystem som även kopplas ihop med Esping-Andersens teori om välfärdsregimer, som studien utgår ifrån.

Det här arbetet avslutas med en diskussionsdel i kapitel IV där fakta och de kortare analyser som gjorts i respektive kapitel knyts samman för att analyseras i ett större perspektiv. I slutsatsen presenteras därefter resultatet av studien i en mer kortfattat text. Slutligen beskrivs vad forskningen kan leda till och hur framtida forskning i samma område kan utvecklas vidare under rubriken *Avslutning*.

1.8 Centrala begrepp

Det finns en medvetenhet kring att termerna mammaledighet och föräldraledighet kommer att blandas i det här arbetet. Båda termerna används eftersom det i konventioner, men även i debatten kring ämnet i USA oftast handlar om mammaledighet. I Sverige talas det snarare om föräldraledighet och det är även en viktig del att båda föräldrarna delar på föräldraledigheten eftersom det kan anses bidra till att skapa jämställdhet i världen. Trots att arbetet främst rör kvinnors rättigheter vore det felaktigt att enbart skriva om mammaledighet eftersom det även kan argumenteras för att rätt till föräldraledighet och jämställdhet påverkar kvinnors rättigheter.

Termerna definieras enligt OECD:s definitioner där mammaledighet syftar till en arbetsgivarskyddad ledighet för kvinnor i samband med förlossning eller adoption. Pappaledighet är liksom mammaledighet en arbetsgivarskyddad ledighet för män vid förlossning eller de närmsta månaderna efter förlossning. Pappaledighet föreskrivs dock inte i internationella konventioner och har därför utelämnats i det här arbetet. Föräldraledighet syftar till en arbetsgivarskyddad ledighet för föräldrar som ofta kompletterar mamma- och/eller pappaledigheten.⁸²

⁸² OECD Family Database, *PF2.1: Key Characteristics of Parental Leave Systems*. 2017-10-17, s. 1.

Kapitel II

I det här kapitlet kommer rättsläget kring föräldraledighet att belysas. Det är av vikt att gå igenom både internationella, regionala och nationella lagar och åtaganden för att kunna förstå vad som styr de olika systemen för föräldraledighet. Syftet med en sammanfattande jämförelse är att visa på skillnader och likheter i rättsläget kring hur det faktiskt ser ut i ländernas hantering av föräldraledighet.

2.1 Sverige

2.1.1 Internationella bestämmelser

Kapitlet inleds med de internationella bestämmelserna som Sverige åtagit sig att följa gällande föräldraledighet. Det finns flera bestämmelser som ska ge skydd åt i synnerhet betald mammaledighet, men skyddet kan även visa sig i exempelvis förbud mot könsdiskriminering eller uppsägning på osakliga grunder. De internationella åtagandena måste inte nödvändigtvis ha format de nationella lagarna utan kan vara ett komplement till dem.

2.1.1.1 CEDAW

Sverige var det första landet som ratificerade och därmed blev en medlemsstat till CEDAW.⁸³ Artikel 11.2 i konventionen fastslår att kvinnor ska erhålla betald mammaledighet eller jämförbara sociala förmåner. Sverige har dock ett dualistiskt system som innebär att de konventioner som ratificeras, inte per automatik blir svensk lag utan aktivt måste inkorporeras. CEDAW har inte inkorporerats och har därför inte samma rättsliga status som andra svenska lagar. Den svenska lagstiftningen ansågs tillräcklig för skyddet av kvinnors rättigheter då konventionen ratificerades, och ansågs inte behöva inkorporeras. CEDAW överordnas därför av svensk lagstiftning om oenighet skulle råda och eftersom Sverige valt att anpassa den svenska lagstiftningen efter konventionen kan konventionen inte åberopas i nationell domstol.⁸⁴ Sverige ratificerade dock 2003 även CEDAW:s tilläggsprotokoll som ger enskilda individer eller grupper rätt att klaga till FN:s kvinnokommitté. Den/de som anser sig fått någon av rättigheterna i konventionen kränkta kan därför göra en klagan till kommittén.⁸⁵

⁸³ Hedlund Thulin, K. *Lika i värde och rättigheter*. Upplaga 2:1. Stockholm: Norstedts Juridik, 2004, s. 175.

⁸⁴ UN Women nationell kommitté Sverige. *Jämställdhet är en mänsklig rättighet: En handbok om FN:s kvinnokonvention och Pekingplattformen*. UN Women nationell kommitté Sverige, 2008 (reviderad 2011), s. 56.

⁸⁵ Mänskliga Rättigheter. *Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter*.

2.1.1.2 ICESCR

Sverige har också ratificerat FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).⁸⁶ Även den fastslår, genom artikel 10.2, att staten ska erhålla mödrar ett särskilt skydd gällande bland annat ledighet med ekonomisk ersättning kring förlossning alternativt ledighet med andra tillräckliga socialförsäkringsförmåner.

2.1.1.3 ILO

På internationell nivå ger även *International Labour Organizations (ILO)* konventioner nr 87⁸⁷ och 98,⁸⁸ vilka Sverige har ratificerat,⁸⁹ ett visst skydd eftersom de ger skydd mot organisationsrätt samt kollektiv förhandlingsrätt.⁹⁰ Det innebär att anställda skulle kunna förhandla om föräldraledighet om det inte erbjöds på nationell nivå. Sverige har även ratificerat konvention nr 111 som ska skydda mot diskriminering i arbetslivet samt nr 156 som ska ge skydd för rätten till arbete i kombination med familjeliv och detta med särskilt hänsyn till jämställdhet mellan kvinnor och män.⁹¹

ILO har också en konvention, angående just moderskap, som fastslår att kvinnor ska ha rätt till minst 14 veckors ledighet samt att stater ska tillhandahålla kontantförmåner.⁹² Konventionen är dock inte ratificerad av Sverige.⁹³

2.1.2 Regionala bestämmelser

Det finns flera direktiv och bestämmelser på europeisk nivå som ska ge skydd åt kvinnor i samband med graviditet, vilka beskrivs nedan.

2.1.2.1 Europeiska sociala stadgan

År 1999 trädde den europeiska sociala stadgan i kraft i Sverige. Att medlemsstaterna efterlever stadgan övervakas av den europeiska kommittén för sociala rättigheter.⁹⁴ I artikel åtta, i del ett, i europiska sociala stadgan står det exempelvis att kvinnliga arbetstagare är berättigade ett särskilt skydd vid barnsbörd och graviditet. Vidare ska

⁸⁶ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Status of Ratification Interactive Dashboard.

⁸⁷ International Labour Organization (ILO). C087 - Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1948 (No. 087). 2017-09-11.

⁸⁸ International Labour Organization (ILO). C098 - Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949 (No. 98). 2017-09-11.

⁸⁹ International Labour Organization (ILO). Ratifications for Sweden.

⁹⁰ International Labour Organization (ILO). C111 - Discrimination (Employment and Occupation) Convention, 1958 (No. 111), art. 2. 2017-09-11.

⁹¹ International Labour Organization (ILO). C156 - Workers with Family Responsibilities Convention, 1981 (No. 156).

⁹² International Labour Organization (ILO). C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183).

⁹³ International Labour Organization (ILO). Ratifications of C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183).

⁹⁴ Mänskliga rättigheter. Europeiska sociala stadgan (reviderad).

kvinnor enligt stadgan ha möjlighet att erhålla 14 veckors ledighet i samband med förlossning. Detta ska ske antingen med betalning, andra sociala förmåner eller att förmåner betalas med allmänna medel. Mammor ska också ha möjlighet att kunna erhålla ledighet under arbetstid för att kunna amma sitt barn. Det framgår också i artikel 12 och 13 att samtliga arbetstagare och deras anhöriga ska ha rätt till social trygghet samt att den som inte har tillräckligt med resurser ska ha rätt till bland annat social hjälp. Artikel 16 tar även upp att familjen bland annat ska skyddas ekonomiskt i exempelvis form av sociala förmåner och/eller familjebidrag. Vidare förbjuder stadgan diskriminering på grund av kön, vilket kan röra exempelvis uppsägning. Medlemsstater till stadgan åtar sig också att främja olika former av barnomsorg och möjlighet för föräldrar att få ledigt för vård av barn samt att familjeansvar inte i sig själv ska vara ett skäl för uppsägning.⁹⁵

2.1.2.2 Europarådets direktiv

Europarådet har också ett direktiv, 92/85/EEG, som handlar om åtgärder för att förbättra hälsa och säkerhet på arbetsplatsen specifikt för gravida, ammande kvinnor eller kvinnor som nyligen fött barn. Rådet kallas för mödraskyddsdirektivet och svenska lagar ska, enligt diskrimineringsombudsmannen, tolkas i enlighet med direktivet. Medlemsstater till EU ska enligt direktivet vidta nödvändiga åtgärder för att gravida inte ska kunna sägas upp på grund av graviditeten.⁹⁶ I direktivet står det, liksom i europeiska sociala stadgan, att kvinnor ska ha rätt till 14 veckors sammanhängande ledighet innan eller efter förlossning varav två veckor ska vara obligatoriska. I direktivet framgår dock inte att ledigheten ska vara betald eller att sociala förmåner ska erbjudas.

2.1.2.3 Europakonventionen

Artikel 14 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (EKMR) förbjuder diskriminering på grund av bland annat kön. Europakonventionen har också inkorporerats i svensk lag och därför också gällande som svensk lag. Konventionen ska därmed efterlevas och har samma rättsliga status som andra svenska lagar.⁹⁷ Konventionen har dock ingen artikel som tar upp rätten till betald föräldra- eller mammaledighet.

⁹⁵ Europeiska sociala stadgan.

⁹⁶ Diskrimineringsombudsmannen. Skydd för gravida under provanställning ofta okänt för arbetsgivare.

⁹⁷ Mänskliga Rättigheter. Europakonventionen och Europadomstolen.

2.1.3 Nationella bestämmelser

Även på nationell nivå finns flera bestämmelser som erkänner rätten till föräldraledighet. Utöver dessa bestämmelser beskrivs även Försäkringskassan som är den myndighet som i Sverige betalar ut ersättning för bland annat föräldraledighet.

2.1.3.1 Föräldraledighetslagen

Enligt föräldraledighetslag (1995:584), som ändrades genom SFS (2015:760) angående lag om ändring i föräldraledighetslagen, har arbetstagare som är föräldrar rätt till ledighet från sitt arbete. Lagen gäller även för rättsliga vårdnadshavare, de som fostrar och vårdar barn stadigvarande i sitt hem som exempelvis föräldrar som adopterat barn, eller sambor till en förälder - om de har varit eller är gifta eller om de har haft eller har gemensamma barn. Enligt lagen skiljs det på mammaledighet, ledighet och delledighet med eller utan föräldrapenning samt ledighet med vårdnadsbidrag. Kvinnor har rätt att vara lediga minst sju veckor före och sju veckor efter beräknad förlossning, varav två veckor av dessa är obligatoriska, detta kallas för mammaledighet. Kvinnan har då rätt till hel ledighet i samband med barnafödande samt amning. Båda föräldrarna har också rätt att vara helt lediga fram tills dess att barnet blivit 18 månader. Vidare har föräldrar också rätt att vara deltidslediga med eller utan föräldrapenning eller lediga för tillfällig vård av barn. Anmälan om önskad ledighet måste ske senast två månader innan den önskade ledigheten. Om detta inte kan ske ska det ske så snart som det är möjligt. Vid ansökan ska även den önskade ledighetstiden anges.⁹⁸

Enligt lagen får arbetstagare eller arbetssökande inte missgynnas av sin arbetsgivare på grund av föräldraledighet. Det innebär exempelvis att en arbetsgivare inte kan neka en arbetssökande anställning på grund av att hen kommer att vilja vara föräldraledig. Arbetsgivare får heller inte avskeda, permittera eller säga upp en arbetstagare av skäl kopplade till föräldraledighet.⁹⁹ Arbetstagare har också rätt att återuppta sin ursprungliga tjänst när föräldraledigheten är avslutad. Arbetsmiljön kan ibland anses olämplig för havande eller ammande kvinnor, i dessa fall ska kvinnan erbjudas omplacering men fortsatt erhålla samma förmåner. I de fall arbetsgivaren inte kan erbjuda omplacering har kvinnan istället rätt att ansöka om graviditetspenning. Om arbetsgivaren bryter mot föräldraledighetslagens bestämmelser är de skyldiga att betala skadestånd för exempelvis kränkning och/eller förlust av inkomst. Om en tvist skulle

⁹⁸ SFS 1995:584. *Föräldraledighetslag*. Stockholm: Riksdagen.

⁹⁹ *Ibid.*

uppstå där arbetstagaren menar att hen blivit missgynnad ligger bevisbördan på arbetsgivaren.¹⁰⁰

2.1.3.2 Försäkringskassan

Vårdnadshavare, föräldrar eller sambor (som har varit eller är gift med föräldern, har gemensamma barn eller har varit eller är registrerad som parter med föräldern) har rätt att få föräldrapenning. Föräldrapenningen innebär att föräldrar har möjlighet att vara hemma med sitt barn istället för att studera, söka jobb eller arbeta, med betalning från Försäkringskassan. För att få ta del av föräldrapenningen måste personen dock vara försäkrad i Sverige, vilket Försäkringskassan beslutar om. De flesta som arbetar eller bor i Sverige är försäkrade genom den så kallade socialförsäkringen. Försäkringen innebär att man innefattas av socialförsäkringssystemet vilket ger rätt till diverse förmåner. En person som bott längre än ett år i Sverige innefattas oftast av försäkringen på grund av att hen är bosatt i Sverige. Anställda, uppdragstagare eller egenföretagare i Sverige är oftast försäkrade eftersom de arbetar i Sverige.¹⁰¹

Försäkringskassan betalar ut föräldrapenning i 480 dagar per barn. Av dessa dagar är 90 dagar reserverade för vardera föräldern. I 390 dagar baseras föräldrapenningen på föräldrarnas tidigare inkomst. I resterande 90 dagar baseras den istället på ett fast belopp på 180kr per dag.¹⁰² Den förälder som inte varit gravid, utan är medförälder, kan även få ersättning från Försäkringskassan i 10 dagar i samband med förlossning. Föräldern kan själv välja om hen vill ta ut hel ledighet och få maxbeloppet av ersättning i 10 dagar (knappt 80 % av lönen), eller om hen vill ta ut delledighet som exempelvis 25, 50 eller 75 % av ordinarie arbetstid. Det innebär att föräldern kan få ledigt i exempelvis 20 dagar, men då med hälften av ersättningen per dag.¹⁰³

2.1.3.2 Diskrimineringslagen

Arbetsgivare har inte rätt att på grund av graviditet missgynna en anställd, arbetssökande eller provanställd. Ett sådant missgynnande skulle kunna innebära diskriminering på grund av kön. Enligt lagen är arbetsgivare skyldiga att främja en kombination mellan arbetsliv och föräldraskap för både män och kvinnor.¹⁰⁴

¹⁰⁰ SFS 1995:584. *Föräldraledighetslag*. Stockholm: Riksdagen.

¹⁰¹ Försäkringskassan. Föräldrapenning.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Försäkringskassan. Ledighet i samband med barns födelse eller adoption (10 dagar).

¹⁰⁴ SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet. kap 3, 5 §.

2.1.3.3 Lagen om anställningsskydd (LAS)

Uppsägning får endast ske på saklig grund. År 1939 ändrades svensk lag till att inte innefatta graviditet som saklig grund. Om en arbetsgivare säger upp en arbetstagarare på osaklig grund, som exempelvis graviditet, är arbetsgivare enligt LAS skyldig att betala ut lön, ersättning för eventuell skada som arbetstagararen åsamkats samt skadestånd.¹⁰⁵

2.1.3.4 Föräldrapenningtillägg

Individer som är föräldralediga och får föräldrapenning från Försäkringskassan kan även ha rätt till ett föräldrapenningtillägg. Föräldrapenningtillägget innebär att den lediga föräldern kan få 10 % extra ersättning genom kollektivavtal eller föräldraförsäkring. Tillägget kan tas ut som längst till dess att barnet fyllt 18 månader och föräldern kan få ersättningen max i 180 sammanhängande dagar. Innan barnet adopterades eller föddes måste föräldern också varit anställd i 12 månader. Föräldern måste inte varit anställd inom samma företag, utan kan få ersättningen så länge de företag föräldern varit anställd på de senaste 12 månaderna täckts av försäkringen.¹⁰⁶ Föräldrapenningen och föräldrapenningtillägget ger tillsammans, i ett sådant fall, den lediga föräldern en ersättning på ca 90 % av individens ordinarie lön.

2.2 USA

2.2.1 Internationella bestämmelser

2.2.1.1 CEDAW, ICESCR & ILO

USA har inte ratificerat FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR), som liksom CEDAW menar att kvinnor ska ha rätt till betald föräldraledighet.¹⁰⁷ CEDAW har, som nämnts, inte heller ratificerats av USA. Eftersom USA inte ratificerat de två konventionerna är staten heller inte bunden till bestämmelserna i dem. Organisation- och förhandlingsrätt skyddas under *International Labour Organizations (ILO)* konventioner nr 87 och 98. Dessa konventioner har dock inte heller ratificerats av USA. I praktiken innebär det att anställda inte har någon möjlighet att förhandla om rätten till föräldraledighet.¹⁰⁸ Precis som Sverige, har USA heller inte

¹⁰⁵ SFS 1982:80. *Lagen om anställningsskydd*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet, 38 §.

¹⁰⁶ AFA försäkring. 10 % extra föräldrapenning.

¹⁰⁷ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, art 7, art 10.

¹⁰⁸ Cohn, M. Obama Spells New Hope for Human Rights. *Global Research*, 2008.

ratificerat ILO 183 gällande moderskap.¹⁰⁹ Det här innebär att USA inte förbundit sig till några internationella traktat som ger rätt till föräldra- eller mammaledighet.

2.2.2 Regionala bestämmelser

2.2.2.1 Amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter

Den amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter har, precis som CEDAW, skrivits under av USA men ännu inte ratificerats. Konventionen antogs 1969 men trädde inte i kraft förrän 1978.¹¹⁰ Konventionen har ett tilläggsprotokoll inom ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, enligt vilket individer har rätt till social trygghet. I social trygghet inkluderas arbetsförhållanden i form av jobsäkerhet vid eventuella olyckor eller sjukdomar. För kvinnor, står det i protokollets artikel 9, att rätten till social trygghet ska inkludera betald mammaledighet innan och efter förlossning.¹¹¹ Dessvärre är protokollet ytterligare ett dokument som inte ratificerats av USA,¹¹² vilket innebär att inte heller protokollet ger skydd för rätten till betald föräldraledighet för medborgare i USA. Inte heller på regional nivå finns därför några bestämmelser om föräldra- eller mammaledighet som USA skrivit under och därför är skyldiga att efterleva.

2.2.3 Nationella bestämmelser

2.2.3.1 Family and Medical Leave Act

Den lag som styr föräldraledighet i USA är *Family and Medical Leave Act (FMLA)*, som antogs som lag under president Clinton. Enligt lagen ska vissa arbetstagare kunna tillhandahålla 12 veckors ledighet under ett år efter barnafödelse och samtidigt försäkras om att få behålla jobbet, detta dock utan lön. Det är inte alla som kan tillhandahålla skydd under FMLA eftersom den endast är till skydd för den offentliga sektorn samt arbetsgivare med fler än 50 anställda som alla har sin arbetsplats inom en radie av 75 miles (≈12 mil). Företag kan också undkomma FMLA om det kan bevisas att den som önskar vara föräldraledig utgör 10 % av företagets omsättning. Det innebär att om företag riskerar att utsättas för en stor ekonomisk skada är de anställda inte berättigade ledighet

¹⁰⁹ International Labour Organization (ILO). Ratifications of C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183).

¹¹⁰ Organization of American States. American Convention on Human Rights “Pact of San Jose, Costa Rica” (B-32) - Signatories and Ratifications.

¹¹¹ Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights ”Protocol of San Salvador”. Art. 9.

¹¹² Organization of American States. A-52: Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights ”Protocol of San Salvador” - Signatories and Ratifications.

under FMLA.¹¹³ Det finns därför ett stort mörkertal i fråga om föräldraledighet. 40 % av amerikanska kvinnor sägs falla utanför FMLA och har därför inte rätt till någon som helst föräldraledighet, varken med eller utan ersättning.¹¹⁴

En del delstater har som ett resultat av problematiken och diskussionerna kring föräldraledighet infört egna bestämmelser i ämnet. New Jersey och Kalifornien är två stater som har beslutat om att garantera föräldralediga en del av sin lön i upp till sex veckor. Washington State har antagit en ny lag som ska ge utökad skydd för föräldraledighet, men den är ännu inte driftsatt. Det finns också stater som har tillfälliga invaliditetsförsäkringsprogram där föräldralediga kategoriseras som funktionsnedsatta.¹¹⁵

2.2.3.2 *Pregnancy Discrimination Act*

Arbetstagare som arbetar för ett företag som inte är bundna till FMLA eller självmant erbjuder ledighetsdagar kan använda sig av *Pregnancy Discrimination Act*, från 1978.¹¹⁶ Företag som erbjuder jobbsäkerhet för arbetstagare som råkar ut för sjukdomar som exempelvis trafikolyckor eller hjärtinfarkt, måste också erbjuda jobbsäkerhet för arbetstagare med medicinsk invaliditet på grund av graviditet. Lagen förbjuder arbetsgivare att behandla kvinnor ogynnsamt på grund av graviditet, förlossning eller hennes tillstånd på grund av en graviditet eller förlossning. Det gäller exempelvis när det handlar om anställning, lön, arbetsuppgifter, utbildning, befordringar eller liknande.¹¹⁷

2.2.4 Delstater med utökade föräldraledighetsförmåner

Det finns, som nämnt ovan, ett fåtal delstater i USA som valt att erbjuda sina medborgare ett utökad skydd för rätten till betald föräldraledighet. I det här kapitlet kommer föräldraledighet i tre av dessa delstater att redogöras och analyseras för att få en bild av vad delstaterna gör till skillnad från vad som erbjuds på federal nivå.

2.2.4.1 *New Jersey*

New Jersey är en av de delstater i USA som garanterar kvinnor delvis betald mammaledighet. En av försäkringarna finns tillgänglig under delstatens tillfälliga funktionshinderlag och kallas TDI (Temporary Disability Insurance). Lagen innebär, för mödrar, att om kvinnan inte klarar av att arbeta på grund av sin graviditet finns en

¹¹³ American Pregnancy Association. Maternity Leave.

¹¹⁴ Siegel Bernard, T. In Paid Family Leave, U.S. Trails Most of the Globe. *The New York Times*, 2013-02-22.

¹¹⁵ Walsh, J. The US Lets Families Down. *The Huffington Post*. 2010-03-18.

¹¹⁶ The Pregnancy Discrimination Act of 1978.

¹¹⁷ Gault, B., Hartmann, H., Hegewisch, A., Milli, J & Reichlin, L. Paid Parental Leave in the United States: What the Data Tell Us About Access, Usage, and Economic and Health Benefits. Washington, DC: Institute for Women's Policy Reserach, 2014, s. 2.

möjlighet att erbjudas tillfälliga förmåner som ska täcka en del av den förlorade lönen. Normalt erbjuds dessa förmåner från fyra veckor innan beräknad förlossning till sex veckor efter förlossning. Vid kejsarsnitt kan tiden förlängas till åtta veckor efter förlossning. Tiden kan också förlängas om kvinnan kan få ett intyg av en doktor att hon inte kan arbeta på grund av komplikationer efter förlossningen eller fortsatt är oförmögen att fysiskt kunna arbeta.¹¹⁸

Under familjeledighetsförsäkringen, som kallas FLI (Family Leave Insurance) erbjuds de flesta medborgarna i New Jersey att vara lediga sex veckor med viss betalning för att skapa ett band med sitt barn. Lagen inkluderar både biologiska barn och adopterade barn. De förmåner som kommer med FLI är helt arbetsgivargrundade, vilket innebär att arbetsgivare i New Jersey behåller en liten del av lönerna hos de anställda som tjänat över en viss summa för att kunna betala ut FLI-försäkringen. Summan baseras på den lön arbetstagaren normalt har och motsvarar ungefär två tredjedelar av lönen. Summan är dock enbart en ungefärlig summa eftersom den lediga arbetstagaren inte betalar skatt på de pengar som betalas ut under ledigheten. Det finns dock krav för att kunna ta del av förmånen. Det kan exempelvis handla om att arbetstagaren måste ha arbetat i New Jersey och tjänat minst \$8,400 det senaste året eller arbetat minst 20 veckor och på de veckorna tjänat minst \$168 per vecka.¹¹⁹

Om arbetsgivaren betalar för mammaledigheten har arbetstagaren inte rätt till FLI. FLI erbjuds generellt inte heller om individen redan får andra statliga förmåner, som exempelvis förmåner genom arbetslöshetsförsäkring. FLI måste tas ut inom barnets första levnadsår och arbetsgivaren ska meddelas senast 30 dagar innan beräknad ledighet. Om arbetsgivaren meddelas för sent kan ledigheten minskas med 14 dagar.¹²⁰

FLI ger inte arbetstagaren jobbgaranti. Istället finns NJFLA (New Jersey's Family Leave Act) genom vilken arbetstagaren ska garanteras 12 veckors obetald familjeledighet vart annat år med jobsäkerhet. Skillnaden mellan NJFLA och den generella FMLA är att NJFLA garanterar fler arbetstagare skydd för att den innefattar företag med 50 anställda inom staten eller globalt samt ledighet vartannat år. FMLA erbjuder enbart skyddet för arbetstagare som arbetar på företag med 50 eller fler anställda inom en 75 miles radie.

¹¹⁸ Fairygodboss. Pregnancy And Maternity Leave for New Jersey Employees.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

Skyddet genom NJFLA omfattar de som arbetat på företaget i ett år och minst 1 000 timmar. De som är högst betalda på ett företag kan dock nekas NJFLA.¹²¹

Försäkringsskydden TDI och FLI skiljer sig åt och individer kan vara kvalificerade för båda. Skillnaden är exempelvis att TDI kräver en medicinsk diagnos som visar att personen inte är förmögen att arbeta på grund av graviditet eller komplikationer och hanteras på samma sätt som vilken tillfällig invaliditet som helst i New Jersey.¹²²

New Jersey har även en icke-diskrimineringslag som innebär att arbetsgivare inte får diskriminera arbetstagare på grund av graviditet eller diskriminera kvinnor på grund av förlossning eller relaterade tillstånd.¹²³

2.2.4.2 Kalifornien

I Kalifornien skyddas individer under SDI (State Disability Insurance) och PFL (Paid Family Leave). SDI ger skydd åt arbetstagare som tillfälligt inte kan arbeta på grund av medicinska skäl eller hälsoskäl, vilket inkluderar de kvinnor som inte kan arbeta på grund av graviditet och förlossning. Det kan även inkludera hälsotillstånd som exempelvis kraftigt illamående/kräkningar, högt blodtryck eller andra typiska graviditetssymptom. Försäkringen kan användas från fyra veckor innan beräknad förlossning till sex veckor efter förlossning, men kan förlängas med sjukintyg.¹²⁴ SDI i Kalifornien och TDI i New Jersey är liknande försäkringar.

PFL, som är ett separat program, erbjuder sex veckors betald ledighet. Det som betalas ut är en del av den lön arbetstagaren normalt tjänar. De företag som innefattas av SDI innefattas även av PFL och det är möjligt att kunna erbjudas betalning under både PFL och SDI, men de betalas dock ut i följd och inte samtidigt. Båda programmen är arbetsgivargrundade och, på samma sätt som i New Jersey, behåller arbetsgivaren en liten del av arbetstagarens lön för att sedan kunna betala ut förmånen. Båda försäkringsprogrammen betalar ungefär 55 % av den normala lönen, baserat på det högst betalda kvartalet året innan, dock upp till en maximal veckoinkomst på \$1,173 (2017). På samma sätt som i New Jersey betalas ingen skatt på de pengar som betalas ut under ledigheten, därför blir ersättningen i praktiken något högre än 55 % av den normala lönen.¹²⁵

¹²¹ Fairygodboss. Pregnancy And Maternity Leave for New Jersey Employees.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Fairygodboss. Maternity Leave and Pregnancy for California Employees.

¹²⁵ Ibid.

För att kunna ta del av förmånen genom SDI måste arbetstagaren ha tjänat minst \$300 det senaste året, vilket innebär att även relativt nyanställda skyddas genom försäkringsprogrammet. Vidare innebär det också att även arbetstagare som arbetar deltid omfattas av förmånen. Den som vill ta del av förmånen måste dock vara anställd eller aktivt söka jobb under den tiden då personen inte kan arbeta på grund av graviditet.¹²⁶

Även Kalifornien har en icke-diskrimineringslag som ska ge skydd åt gravida arbetstagare och genom lagen kan arbetstagare också erbjudas upp till fyra månaders ledighet för invaliditet relaterad till graviditet eller förlossning. Ledigheten räknas inte som mamma- eller föräldraledighet och är dessutom obetald.¹²⁷

Vidare har Kalifornien CFRA (California's Family Rights Act) genom vilken vissa företag är bundna till att erbjuda 12 veckors obetald föräldraledighet för sina anställda. Skillnaden mellan CFRA och FMLA är att CFRA endast gäller efter förlossning medan FMLA kan börja gälla redan under graviditeten om en kvinna är oförmögen att arbeta.¹²⁸

2.2.4.3 *Washington State*

I Washington State har det antagits en ny lag för föräldraledighet. Den kommer dock inte att tas i drift förrän första januari 2020. Enligt lagen kommer föräldrar, det vill säga både mödrar och fäder, att kunna vara lediga upp till 12 veckor i samband med barnafödande eller adoption med jobbsäkerhet. Dessa 12 veckor kommer även att vara betalda. Om barnet skulle födas med ett hälsotillstånd som kräver extra lång ledighet kan de 12 veckorna förlängas till 16 veckor, även dessa är då betalda.¹²⁹ Lagen är därmed den mest generösa föräldraledighetslagen i USA än så länge, när den går i drift.

Hur mycket som betalas ut under ledigheten styrs av en procent av arbetstagarens normala lön, men även genom en procent av den genomsnittliga veckolönen i Washington State. De som tjänar mindre än den genomsnittliga lönen inom staten kan ha möjlighet att få 90 % av sin normala lön under ledigheten. Kraven för att kunna ta del av den betalda föräldraledigheten kommer att innebära att en arbetstagare måste ha arbetat minst 820 timmar på företaget. De pengar som betalas ut kommer dels att baseras på en sparad del av arbetstagarens lön, som i Kalifornien och New Jersey, men i Washington State kommer även arbetsgivarna själva att stå för en del. De företag som är väldigt små, det vill säga med färre än 50 anställda kan välja att inte betala den del som arbetsgivaren

¹²⁶ Fairygodboss. Maternity Leave and Pregnancy for California Employees.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Fairygodboss. Pregnancy, Maternity Leave, and Paternity Leave in Washington State.

själva ska stå för, utan betalar endast ut den del som de behållit från arbetstagarens lön. I de fall då förmånen kommer både från arbetsgivaren och arbetstagarens egen lön, kommer arbetsgivaren betala 37 % av förmånen och arbetstagaren 63 %.¹³⁰

Den lag som råder idag, FLA (Washington State's Family Leave Act), är mer eller mindre identisk med det federala FMLA. Arbetstagare har rätt till 12 veckor ledighet med jobbsäkerhet under en ettårsperiod. De 12 veckor som arbetsgivare har möjlighet att vara lediga genom FLA, är precis som under FMLA, obetalda.¹³¹

Genom den nuvarande icke-diskrimineringslagen, som är en annan lag i Washington State, kan kvinnliga arbetstagare erbjudas ledighet om hon är oförmögen att arbeta på grund av sin graviditet. Ledigheten kan dock endast erbjudas de som arbetar på ett företag med fler än åtta anställda. Den ledighet som då kan erbjudas kan vara mellan sex och åtta veckor. Kvinnliga arbetstagare kan vara berättigade ledighet under både FLA och om de är oförmögna att arbeta på grund av graviditet. I de fallen kan ledigheten innebära först sex veckor genom att personen är oförmögen att arbeta och sedan 12 veckor genom FLA vilket ger totalt 18 veckors ledighet.¹³² Både det federala FMLA och statens egna FLA är könsneutrala, och kan därför erbjuda både män och kvinnor ledighet. FLA innefattar dock även registrerade partners, vilket FMLA inte gör.¹³³

2.3 Tillämpning av internationell rätt

För att kunna jämföra mammaledighet i de båda länderna är det också viktigt att jämföra ländernas system för tillämpning av internationell rätt eftersom dessa kan påverka de olika systemen för föräldraledighet. Det vill säga, vad händer med internationella åtaganden när länderna skriver under och ratificerar dem? Det finns två olika sätt att se på internationell rätt, och olika stater använder olika system – ett monistiskt system eller ett dualistiskt system. Monism syftar till att det finns ett rättssystem i landet medan dualism syftar till att det finns två.¹³⁴

I länder som tillämpar ett monistiskt system, som exempelvis USA, behöver internationell rätt inte översättas till nationell rätt. Istället inkorporeras den internationella rätten direkt till nationell lag då den ratificeras.¹³⁵ Internationell rätt och nationell rätt

¹³⁰ Fairygoddess. Pregnancy, Maternity Leave, and Paternity Leave in Washington State.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ The Peace and Justice Initiative. How Does International Law Apply in a Domestic Legal System?

¹³⁵ Ibid.

utgör därför ett och samma rättssystem. Det internationella avtalet får på så vis lika stark genomslagskraft som en nationell lag. Landet behöver inte vidta några specifika åtgärder eftersom de internationella åtagandena automatiskt börjar gälla som nationell rätt.¹³⁶ Det kan dock anses finnas en risk med ett monistiskt system eftersom stater kan bli mer restriktiva till att ratificera internationella åtaganden eftersom dessa per automatik direkt blir nationell lag. För att utveckla det resonemanget kan det argumenteras för att ett tecken på den risken skulle kunna vara de länder som tillämpar ett dualistiskt system, som ratificerar konventioner men ändå inte inkorporerar dem i det nationella systemet. Det kan då vidare argumenteras för att om ett sådant land tillämpat ett monistiskt rättssystem skulle landet heller inte ratificerat konventionen, eftersom det är tydligt att staten inte är mogen att inkorporera konventionen till nationell lag. Det kan argumenteras för att det kan vara en av anledningarna till att USA inte har ratificerat CEDAW, för att landet inte är redo för att konventionen skulle bli nationell lag.

Det dualistiska systemet, som Sverige tillämpar, innebär att internationell rätt inte per automatik blir applicerbar på nationell nivå. Ett internationellt åtagande måste i ett land som tillämpar det dualistiska systemet först översättas till nationell lagstiftning innan det kan tillämpas på nationell nivå.¹³⁷ I det dualistiska systemet finns två olika lager i rättssystemet. Till skillnad från monism kräver dualism därmed en aktiv ansträngning från statens sida. För att internationella åtaganden ska bli nationell lag tittar staten först på om de internationella åtagandena redan finns i nationell lag, om det redan finns införs inte nya bestämmelser. Saknas åtaganden dock i svensk rätt måste dessa först införlivas för att börja gälla.¹³⁸ Risken med ett dualistiskt system är att staten är villig att ratificera internationella konventioner men sedan inte inkorporerar dem i det nationella systemet. Både CEDAW och barnkonventionen är exempel på två sådana internationella åtaganden som Sverige varit väldigt tidiga att ratificera, men ändå inte inkorporerat i nationell rätt.

2.4 Analys av rättsläget

Till att börja med kan det konstateras att Sveriges och USAs sätt att tillämpa internationell rätt skiljer sig åt. Sverige tillämpar ett dualistiskt system medan USA tillämpar ett monistiskt system. Det kan argumenteras för att det monistiska systemet är en anledning till att USA inte har ratificerat CEDAW. Vid en ratificering skulle konventionen per

¹³⁶ Minilex. Monism och dualism.

¹³⁷ The Peace and Justice Initiative. How Does International Law Apply in a Domestic Legal System?

¹³⁸ Minilex. Monism och dualism.

automatik ha blivit likställd med nationell lag. Det är möjligt att Sverige, om landet tillämpat det monistiska systemet, inte hade ratificerat CEDAW. Det visar sig bland annat i att Sverige inte inkorporerat CEDAW till nationell lag. Vidare finns andra internationella traktat som ska ge skydd åt betald mammaledighet som inte heller ratificerats av USA. Samma förklaring kan ligga bakom besluten för detta.

Eftersom Sverige är en del av EU och även medlemsstat till EKMR, vilken Sverige har inkorporerat i nationell lag, skyddas rätten till betald mammaledighet även på regional nivå. Distinktionen mellan Sverige och USA på det regionala planet är att USA inte har ratificerat den amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter eller dess tilläggsprotokoll som ska ge skydd åt rätten till betalad mammaledighet, medan Sverige ratificerat EKMR.

På nationell nivå ser det ändå inte fullt så olika ut mellan länderna. Sverige har tre lagar, föräldraledighetslagen, diskrimineringslagen och lagen om anställningsskydd, som tar upp regler och skydd för föräldraledighet. USA har *Family and Medical Leave Act* samt *Pregnancy Discrimination Act*. Skillnaden är dock att i Sverige skyddas alla medborgare under de tre lagarna medan lagarna i USA inte har en universell betydelse i landet utan endast omfattar vissa medborgare.

Även om det finns delstater som sticker ut i USA, genom att erbjuda en utökad föräldraledighetsförsäkring, är det inte stora skillnader från det federala FMLA. Den största skillnaden är att delstaterna beslutat att deras medborgare ska ha rätt till betald ledighet. Den betalda ledigheten i New Jersey och Kalifornien är dock helt baserad på den anställdas egen lön. Det vill säga, de anställda betalar egentligen sin egen ledighet genom att arbetsgivare behåller en del av den anställdas lön till dess att hen ska vara ledig. Det kan argumenteras för att ett sådant system kan skapa orättvisor mellan individer eller familjer med barn och de utan barn. Speciellt när det handlar om de som vill, men inte kan få barn. Det kan vidare argumenteras för att staterna har antagit lagar som gör att företagen ansvarar för den sociala välfärden när det kommer till föräldraledighet, istället för individen eller staten. Företagen behåller en del av de anställdas löner för att sedan betala tillbaka till den som är föräldraledig. Det innebär att företagen själva agerar som ett slags skatteverk. De anställda betalar ”skatt” till företagen för att sedan få ta del av förmånen att kunna vara ledig med ersättning med sina barn.

Washington State är den enda staten där företagen själva kommer att betala en del av förmånen som erbjuds medborgarna när lagen driftsätts. Washington State är också den stat som kommer ha den längsta betalda ledigheten, normalt 12 veckor men med

möjlighet till 16 veckor betald ledighet. Vidare har staten även utökat föräldraledigheten att innefatta registrerade partners och inte enbart biologiska fäder. Det kan anses vara ett stort steg i rätt riktning, som även andra delstater bör följa.

I jämförelse med Sverige är 12 veckor dock en kort föräldraledighet, då svenska medborgare erbjuds ca 68 veckor. En annan skillnad mellan länderna är att skyddet även på delstatsnivå, precis som på federal nivå, inte innefattar alla medborgare utan enbart vissa då det finns olika krav för att få tillgång till betald föräldraledighet.

I det här kapitlet har rättsläget i Sverige och USA beskrivits. Det teoretiska ramverk som används i den här studien, Esping-Andersens teori om välfärdsregimer, är inte användbar i beskrivningen av rättsläget. Esping-Andersen tittar på stater utifrån deras institutionella struktur med syfte att jämföra välfärdssystem ur det sociologiska perspektivet. Teorin hjälper därför inte till att förstå rättsläget eftersom den syftar till hur staterna ser ut och hur dess välfärd är uppbyggd. Teorin kommer istället används i den historiska beskrivning av politik och välfärd som redogörs i nästa kapitel, för att försöka tolka det historiska materialet. Det här kapitlet, som beskriver rättsläget, har istället försökt synliggöra de juridiska skillnader som föreligger mellan länderna.

Kapitel III

3.1 Politik och välfärd

I det här kapitlet beskrivs Sveriges och USAs politiska system samt ländernas sociala välfärdssystem. Skillnader och likheter i ländernas respektive sociala välfärdssystem och politiska system vägs in i studien för att kunna jämföra vad som kan tänkas vara bakgrunden till de olika systemen för föräldraledighet i de två länderna. I arbetet syftar välfärdsstat till de olika statliga programmens utsträckningar som ämnar utjämna både klasser och inkomster. Vidare syftar välfärdsstat också till lagar och bestämmelser som avser skydda de som har det svårast i samhället. En välfärdsstat behöver inte ha stora utgifter eller stora statliga verk för att kunna ses som en utvecklad välfärdsstat. Istället är det av intresse att titta på vilka finansiella medel och vilken statsapparat som används för välfärd.¹³⁹ Kapitlet inleds därför med en historisk beskrivning av just social välfärd och politiskt system i USA respektive Sverige.

3.1.1 Politiskt system

Den amerikanska statsvetaren David Easton menar att politiska system samspelar med omgivningen. Omgivningen består av undersystem som exempelvis ekonomiska, kulturella och sociala system. De politiska systemens syfte är att fördela olika värden, där värden syftar till det som människor anser värdefullt och eftersträvansvärt, som exempelvis frihet, makt, välbefinnande och pengar. Det ekonomiska systemet har samma syfte, men skillnaden är att fördelningen av värden i det politiska systemet är bindande för hela samhället. I det politiska systemet sker detta med hjälp av makt, medan det i det ekonomiska systemet sker med hjälp av utbyte.¹⁴⁰ De politiska systemen i Sverige och USA ser olika ut, därför kommer dessa att redogöras nedan.

3.1.1.1 Politik i Sverige

Sverige använder proportionella valsystem som öppnar upp för ett större antal väljargrupper, eftersom partier vill vinna till sig minoritetsgrupper och frågor som rör exempelvis barn, pensionärer och arbetslösa.¹⁴¹ Valsystemet beskrivs ofta som ett rättvist system, eftersom de platser som delas ut sker i proportion till partiets valstyrka. Det

¹³⁹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 2-3.

¹⁴⁰ Bäck, H. & Larsson, T. *Den svenska politiken: Struktur, processer och beslut*. Malmö: Liber, 2008, s. 25.

¹⁴¹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 30.

innebär att inget parti kan bilda monopolställning.¹⁴² Systemet ska även försöka spegla den politiska viljan hos folket och därför fördelas de mandat som finns i riksdag eller kommunfullmäktige ut efter antalet röster partiet fått i valet, det vill säga de delas ut i proportion till antal röster. Ett parti som får exempelvis 12 % av rösterna ska då erhålla 12 % av mandaten, det vill säga platserna. Rösterna läggs på ett parti, men väljarna kan samtidigt lägga en personröst på en av partiets kandidater.¹⁴³ Att omröstningen i det proportionella valsystemet sker med partilistor innebär att det, trots att det går att lägga personröster, inte är personligheter som hamnar i fokus under valkampanjer, utan snarare politiska idéer. Den huvudsakliga kritik valsystemet får är att det kan leda till politisk instabilitet genom att valsystemet kan splittra det politiska systemet.¹⁴⁴

Det proportionella valsystemet leder dock ofta till ett flerpartisystem vilket innebär att även minoriteters röster har en möjlighet att höras i parlamentet.¹⁴⁵ Idag sitter exempelvis ledamöter från åtta olika partier i Sveriges riksdag.¹⁴⁶ Proportionella valsystem tenderar också att ge en högre andel kvinnliga representanter. Valsystemet drabbas inte av lika hård konkurrens om platserna, som exempelvis majoritetsvals system med enmansvalkretsar, vilket leder till att fler kan nomineras.¹⁴⁷ Genom att flera olika grupper representeras i riksdagen och vill driva specifika frågor ökar de sociala utgifterna och välfärdsstaten med dem.¹⁴⁸ Det kan därför argumenteras för att det politiska systemet är en bidragande faktor till landets syn på och hantering av välfärden.

3.1.1.2 Politik i USA

USA är en federal republik med flera olika delstater. Grundlagen, den amerikanska författningen, reglerar fördelningen av makt mellan delstaterna och den federala regeringen. Landet styrs av presidenten medan senaten och representanthuset, som är kongressens två kamrar, stiftar lagarna. Vidare ligger rättsväsendets huvudsakliga makt hos högsta domstolen.¹⁴⁹

¹⁴² Generaldirektoratet för forskning. *Skilnader i olika valsystems påverkan på kvinnors politiska representation*. European Parliament, 1997.

¹⁴³ Valmyndigheten. Det svenska valsystemet.

¹⁴⁴ Generaldirektoratet för forskning. *Skilnader i olika valsystems påverkan på kvinnors politiska representation*. European Parliament, 1997.

¹⁴⁵ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 30.

¹⁴⁶ Sveriges Riksdag. Ledamöter och partier.

¹⁴⁷ Bergqvist, Adman & Jungar. *Kön och politik*, Kristianstad: SNS Förlag, 2008, s. 41.

¹⁴⁸ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet; 2006, s. 30.

¹⁴⁹ Landguiden Utrikespolitiska institutet. Politiskt system.

USA tillämpar ett majoritetsvals-system,¹⁵⁰ som är världens äldsta vals-system. Enkelheten med systemet sägs vara en stor fördel. Enkelheten ligger i att den som får flest röster vinner valet. En annan fördel med vals-systemet anses vara att det möjliggör en parlamentarisk stabilitet.¹⁵¹

Den främsta kritiken som riktas mot systemet är att det ofta är orättvist, eftersom ett parti som vunnit med liten nationell majoritet kan få en stor parlamentarisk majoritet. Det är även möjligt för ett parti att vinna trots att de fått färre andelar röster,¹⁵² eftersom varje delstat har ett visst antal röster som kallas för elektorsröster. Det är antalet invånare i delstaterna som styr hur många elektorsröster delstaten får. Antalet röster kan skilja sig mycket, där en stor stat med många invånare som exempelvis Kalifornien har 55 röster medan en stat med få invånare, som Montana, endast har tre röster. Den kandidat som får flest röster i en delstat får då hela delstatens elektorsröster. Rösterna delas därmed inte ut i proportion till hur många röster kandidaterna fick. Systemet innebär således att presidenten väljs beroende på att hen får flest elektorsröster, men kan egentligen ha fått färre väljarröster än den som förlorar. Det hände exempelvis när George Bush blev president. Han vann elektorsrösterna och blev därmed president, trots att Al Gore hade flest antal väljarröster räknat på landet som helhet.¹⁵³

Enmansvalkretsar, där väljare inte sällan ska fokusera på en kandidat, tenderar att missgynna kvinnor. Det kan bero på att kvinnor ofta slås ut av män redan under nomineringen till de högre posterna i enmansvalkretsar.¹⁵⁴ Ett demokratiskt land har i syfte att spegla folkets och samhällets intressen. Om politiken till största del utgörs av män, riskerar kvinnors intressen därför inte att speglas i politiken. Samhällen där både män och kvinnor representeras och utgör platser i parlamenten har en starkare demokrati och ett mer rättvist samhälle.¹⁵⁵ I *Dagens Samhälle* skriver Gissur Erlingsson, docent i statsvetenskap vid Linköpings universitet, exempelvis att tidigare forskning visar på att kvinnors representation inom politiken även visar på konsekvenser för politiken. Bland annat så minskar risken för korruption ju fler kvinnor som utgör de högre posterna. Dessutom visar tidigare forskning att kvinnors representation inom politiken leder till

¹⁵⁰ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 30.

¹⁵¹ Generaldirektoratet för forskning. *Skilnader i olika vals-systems påverkan på kvinnors politiska representation*. European Parliament, 1997.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Sveriges Radio. Så väljer USA president.

¹⁵⁴ Bergqvist, Adman & Jungar. *Kön och politik*, Kristianstad: SNS Förlag, 2008, s. 41.

¹⁵⁵ Ballington, J. *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*. No. 54. Inter-Parliamentary Union, 2008, s. 4.

förbättrade effekter för familjer, kvinnor och barn. Han skriver också att den här typen av studier har gjorts även i Sverige, där resultatet visat att kvinnor är benägna att lägga mer pengar på barnomsorg.¹⁵⁶ Med tidigare forskning som bakgrund kan det argumenteras för att när kvinnor uteblir från de högre posterna tas frågor som mammaledighet, och andra frågor som till stor del rör kvinnor, inte upp i lika stor omfattning som om representationen varit jämställd mellan könen.

En annan kritik som valsystemet får är att systemet ofta utesluter minoriteter. Ett majoritetsvals system leder ofta till ett tvåpartisystem. I ett tvåpartisystem är det möjligt att ett av de två partierna vinner med endast drygt 50 % av väljarstödet. Eftersom det är bland medelklassen som de flesta väljarna finns kan det innebära att medelklassens frågor ofta blir de som dominerar.¹⁵⁷ Enligt Esping-Andersens teori anses USA vara en liberal stat med hög grad av stratifiering det vill säga en struktur i samhället där människorna delas in i klasser. Det kan därför argumenteras för att den här typen av politiskt system, där medelklassen utgör den största väljargruppen, riskerar att stigmatisera underklassen. Eftersom USA även har en hög grad av dekommodifiering där relationen mellan stat och marknad är åtskild, menar Esping-Andersen att det statliga stödet håller en väldigt låg nivå. Underklassen är de som inte kan tillgodogöra sig den välfärd som finns på marknaden och därmed måste erbjudas det stöd som staten erbjuder, även om det håller en låg nivå.

Ett sådant politiskt system innebär ofta att stabiliteten leder till att konsekvenserna blir att radikala och omfördelande program inte föreslås. Det innebär att minoriteters röster sällan blir hörda eftersom partier vinner på medelklassens röster. De frågor som blir viktiga är då de frågor som medelklassen anser vara av störst vikt. I ett sådant läge riskerar staten att hamna i ett tillstånd utan större utveckling.¹⁵⁸

Sammanfattningsvis skiljer sig de politiska systemen i USA och Sverige till stor del från varandra. Parlamentsval och riksdagsval ser olika ut, partierna vinner genom olika system för röstning och Sveriges system tenderar att leda till fler partier och därmed att fler politiska frågor lyfts upp. Det amerikanska systemet anses enkelt men leder samtidigt till färre kvinnliga representanter. De politiska skillnaderna som föreligger mellan länderna kan också vara en bidragande faktor till hur ländernas sociala välfärd har utvecklats.

¹⁵⁶ Erlingsson, G. Familjevänligare med fler kvinnor i politiken. *Dagens Samhälle*. 2016-04-07.

¹⁵⁷ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 30.

¹⁵⁸ Ibid. s. 30.

3.1.2 Social välfärd

Välfärdsstaten kan på flera sätt påverka kvinnors sysselsättningsmöjligheter. Staten kan exempelvis, som lagstiftare och erbjödare av service, införa stöd och ekonomiskt bistånd som särskilt riktar sig till exempelvis barnfamiljer. Staten tar på så vis ansvar för att underlätta marknadsarbete för mödrar (och fäder) genom att se till att de kan kombinera familjeliv och arbete, men ansvarar också för barns välfärd.¹⁵⁹ Att staten ska se till att kvinnor och män har möjlighet att förena familjeliv och arbete fastställs som nämnt även i CEDAW.

Andra jämförande studier visar att familjepolitik och kvinnors arbetsdeltagande har en positiv korrelation. I Sverige har staten tagit en stor del av det ansvar som familjen tidigare bar på, som exempelvis försörjning och omsorg. Välfärden är också individbaserad snarare än baserad på grupp tillhörighet. När staten tar ett stort ansvar för och erbjuder utbildning, hälsovård och social service ersätts kvinnors obetalda omsorgsarbete som de utfört i hemmet. Staten blir då också en leverantör av offentliga tjänster och därmed även en viktig arbetsgivare för kvinnor. Nackdelen är dock att en stor offentlig tjänstesektor och en omfattande familjepolitik kan leda till ökad segregation på arbetsmarknaden eftersom kvinnor tenderar att fortsatt arbeta med den typen av arbete hon gjort hemma. Kvinnor riskerar då att inte kunna nå höga positioner och når istället ett så kallat välfärdsbaserat glastak.¹⁶⁰

Det finns forskning som visar på att rätt till föräldra- eller mammaledighet påverkar kvinnors arbetsdeltagande positivt, till en viss utsträckning. Den lagstadgade föräldraledigheten ska skydda föräldrarnas ställning på arbetsmarknaden, men när kvinnor till större del tar ut föräldraledighet och är frånvarande en längre tid ökar risken för att arbetsgivare inte gärna rekryterar kvinnor till höga positioner. I dessa fall har subventionerade avgifter och en välutvecklad barnomsorg positiv effekt på kvinnors arbetsmöjligheter.¹⁶¹ Det kan vidare argumenteras för att en jämställt fördelad föräldraledighet skulle kunna vara en lösning på det problemet. Om båda föräldrarna tar ut lika av föräldraledigheten riskerar inte det ena könet att missgynnas på arbetsplatsen för att hen förväntas vara frånvarande en längre tid.

Skillnaderna mellan olika länders välfärdspolitik kan påvisas genom ländernas olika moraliska värderingar som präglar synen på förhållandet mellan stat, individ och

¹⁵⁹ Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 90.

¹⁶⁰ Ibid. s. 90.

¹⁶¹ Ibid. s. 90.

familj.¹⁶² Det vill säga, medborgarna utvecklar olika typer av moraliska värderingar beroende på hur de förväntas agera i samhället. Triangeln nedan (figur 1) illustrerar socialpolitik i relation till individ, familj och stat i Sverige och USA. I Sverige anses staten ofta vara en självklar aktör för stöd och skydd för individens välbefinnande.¹⁶³ Medborgarna förväntar sig och räknar därför med statens hjälp. Den svenska regeringen har exempelvis antagit jämställdhetsmål, där delmål nummer fyra handlar om just att skapa en jämn fördelning mellan könen när det kommer till det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Det framgår att män och kvinnor ska dela på ansvaret men också ha lika möjligheter att både ge och få omsorg. Det visar på statens roll som en viktig aktör för individers välbefinnande och ett jämställt samhälle. I Sverige är det individen som åtgärder riktas emot, utan att gå via marknaden eller familjen. Risken att individen hamnar i beroendeställning till släktingar eller organisationer minskar därför. Individen kan tillgodoses sociala rättigheter som exempelvis barnbidrag, studiestöd och socialförsäkringar, individen blir i gengäld beroende av staten, snarare än familj och organisationer.¹⁶⁴

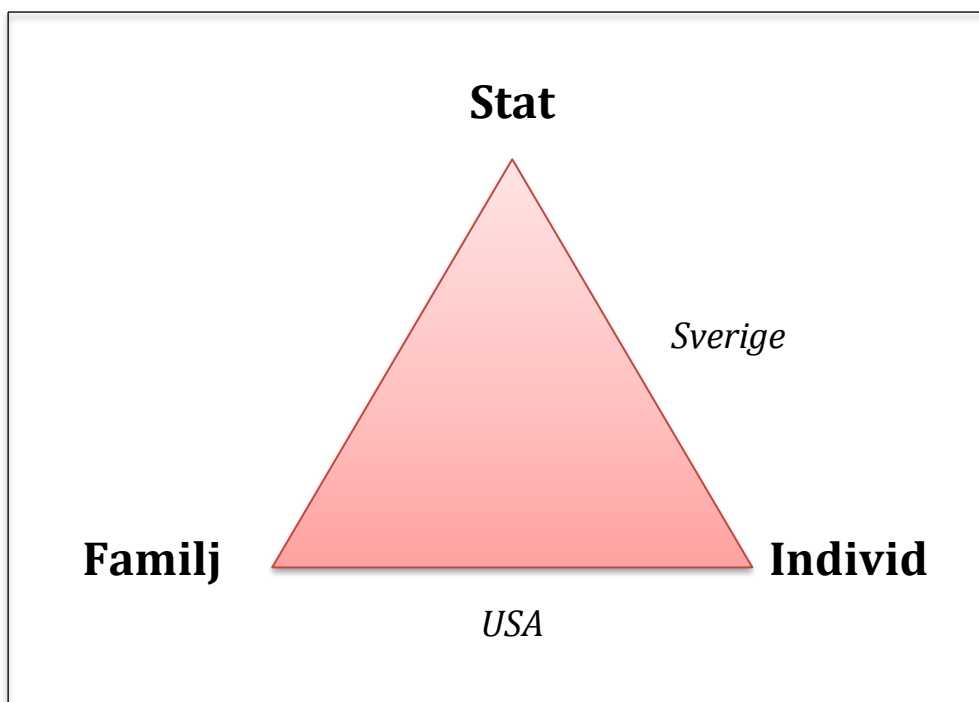
I USA finns en syn på att staten inte ska blanda sig i den privata sfären, vare sig det handlar om familjen eller individen. Det ideala förhållandet mellan individ, stat och familj utgår ifrån att individen ska klara sig själv genom marknadens tillgänglighet eller samhällets och familjens vilja att hjälpa till. Staten ska endast ge stöd till de som varken har stöd hos samhälle eller familj eller kan klara sig på marknaden. I en sådan stat kan det argumenteras för att medborgarna kan få andra moraliska värderingar. På grund av synen på att individen ska klara sig själv samt ett starkt, inte sällan religiöst, familjeideal finns det svårigheter att utveckla en universell och offentlig välfärdspolitik.¹⁶⁵

¹⁶² Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 300-301.

¹⁶³ Ibid. s. 300-301.

¹⁶⁴ Ibid. s. 300-301.

¹⁶⁵ Ibid. s. 300-301.

Figur 1

Ur ett historiskt perspektiv har kvinnor alltid arbetat och många har samtidigt blivit mödrar. Sociala och ekonomiska roller för kvinnor har förändrats, vilket förklaras med att kvinnors inträde på arbetsmarknaden även har genomgått en förändring. Det är inte ett nytt fenomen att det måste göras avvägningar mellan familj och arbete för att kunna kombinera dem. Däremot ställs kvinnor för andra utmaningar idag jämfört med de utmaningar som möttes för 50–100 år sedan. För att kvinnor under 1900-talet kunde komma in på arbetsmarknaden i högre grad och även bli kvar där, har välfärdsstaten spelat en stor roll och även varit en förutsättning i Sverige.¹⁶⁶

3.1.2.1 Välfärdshistorik Sverige

Det var under 30-talet som de viktiga programmen i de både USAs och Sveriges välfärdssystem växte fram. I Sverige byggde Socialdemokraterna det så kallade ”folkhemmet”.¹⁶⁷ År 1928 höll Socialdemokraternas partiledare Per Albin Hansson ett tal i vilket han menade att samhället skulle vara jämlikt.

”[...] Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta [...]. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet

¹⁶⁶ Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 88-89.

¹⁶⁷ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 8.

skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta [...]”¹⁶⁸

Socialdemokraterna fokuserade, efter valet 1932, på att hålla ner arbetslösheten och på så vis också minska bidragen. Dåtidens socialminister Gustav Möller menade att syftet med arbetsmarknadspolitiken var att angripa fattigdom och skapa trygghet, där en metod var att höja pensionerna. Arbetslöshetsförsäkringen röstades också igenom på 30-talet, även om den enbart gällde de som arbetade.¹⁶⁹ Den första lagstadgade rätten till ersättning för mödrar i samband med barnafödande kom också runt 1930, och kallades moderskapsförsäkring. I början fanns det vissa krav för att kvinnor skulle kunna ta del av ersättningen. Hon var exempelvis tvungen att ha varit medlem i sjukkassan i minst 270 dagar. De som inte kunde ta del av moderskapspenningen kunde istället få moderskapsstöd. År 1937 förbättrades dock villkoren, vilket innebar att samtliga kvinnor nu erbjöds ett engångsbelopp,¹⁷⁰ men de som varit anslutna till sjukkassan fick ändå ett betydligt högre belopp.¹⁷¹

Sverige hade, som många andra länder, rent ekonomiskt räknat med en depression efter andra världskriget, men den kom inte. I Sverige ökade istället inflationen och tillväxten snabbt. Mellan 1946 och 1950 ökade Sveriges BNP med ungefär 4,5 % per år. Trots detta hade dock även Sverige ekonomiska svårigheter eftersom inflationen var hög och utrikeshandeln visade underskott. Politiken satte fart efter kriget då det rått politiskt lugn, vilket ledde till politiska motsättningar i inrikespolitiken. År 1945 bildades en oblandad socialdemokratisk regering och huruvida välfärden skulle byggas ut eller inte stod i fokus.¹⁷²

Under 50- och 60-talen växte industrierna och Sverige hade en god ekonomisk tillväxt, mycket tack vare att landet till stor del hållit sig utanför andra världskriget. Tack vare den goda ekonomiska tillväxten kunde Sverige expandera sitt välfärdssystem, vilket

¹⁶⁸ Hansson, P A. *Folkhemstalet*. 1928-01-18.

¹⁶⁹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 7-8.

¹⁷⁰ Holm, E. *Fri rörlighet för familjer – en normativ analys av föräldrapenningen och EU-rätten*. Lund: Juristförlaget, 2010, s. 221.

¹⁷¹ Tillgängligt i: SFS 1937:338 *Förordning om moderskaps hjälp* samt SFS 1937:339 *Förordning om mödrahjälp*.

¹⁷² Hadenius, Stig. *Sveriges politiska historia – från 1865 till våra dagar. Konflikt och samförstånd*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg Bokförlag, 2008, s. 87-88.

ledde till bland annat införandet av fyra veckors semester och förkortandet av arbetstid till 40 timmar per vecka.¹⁷³

Ulla Lindström tillträdde som statsråd 1954 och tog hand om bland annat familjepolitik. Lindström fick en informell titel som familjeminister då hon skötte frågor som bland annat barnbidrag, social hemhjälp och feriestöd till barnfamiljer. Familjepolitik var inte självklara frågor som socialdepartementet hade valt att fokusera på, istället var det frågor som blev aktuella för att statsminister Tage Erlander och hans medarbetare hade en diskussion om vad ett kvinnligt statsråd skulle sköta för arbetsuppgifter.¹⁷⁴ Under Lindströms tid trädde Sverige in i en tid som kallats för jämlikhetskontraktet och tvåförsörjarfamiljen växte fram. Erlander menade att ”det starka samhället” byggdes upp, och i det inkluderade han både kommuner, stat, kooperativ och fackföreningar. Definitionen sägs stå för grunden av den politik som partiet förde men också för den praktiska välfärds politik som skapades. Lindström menade exempelvis att socialpolitiken skulle tillgodose ekonomiskt stöd, men också olika tjänster åt grupper som ansågs försörjningssvaga.¹⁷⁵ År 1965 utgjorde de sociala utgifterna mer än 30 % av statsbudgeten.

Ungefär tio år senare, 1974, trädde lagen om anställningsskydd i kraft, vilken gav skydd mot uppsägning utan sakliga grunder.¹⁷⁶ Sverige har internationellt intagit en ledande position för integrationen av kvinnor på arbetsmarknaden. Genom att stifta lagar, erbjuda arbetstillfällen och ge service har välfärdsstaten kunnat ge stöd åt kvinnor. Det finns exempelvis forskning som visar att efter 70-talet ledde (och leder) en stor offentlig sektor och en progressiv socialpolitik i form av exempelvis familjepolitik till att kvinnor fick bättre möjligheter att både vara ekonomiskt aktiva och kunna delta på arbetsmarknaden. Innan 70-talet var omsorg marknadsbundet och fick övervägas inom familjen eller på marknaden. De val som kvinnor stod inför på den tiden präglades därmed av andra dilemman än idag.¹⁷⁷

Under 70-talet skedde en förändring i bilden av familjen i Sverige. Bilden av jämställdhet, där både män och kvinnor skulle axla dubbla roller genom att både arbeta

¹⁷³ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s 8.

¹⁷⁴ Sjögren, M. *Familjen i servicedemokratien*. Ulla Lindström som familjeminister 1954-1966. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1, 2003, s. 67.

¹⁷⁵ Ibid. s. 68.

¹⁷⁶ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 8.

¹⁷⁷ Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 88-89.

och ta hand om familjen, var i början familjecentrerad. Nu började den bilden förändras och blev istället fokuserad på individen snarare än familjen. Även bilden på föräldraskap som omvårdande förändrades, och sågs numera snarare som försörjande. Att kvinnor fick rätt, men även skyldighet, att arbeta utanför hemmet skapade en plattform för familjepolitiken som ideologi. Flera andra politiska reformer var även bidragande faktorer till den familjepolitiska plattformen. Det individuella tänkandet kunde exempelvis återspeglas i det nya skattesystemet som utvecklades 1971. Tidigare hade skattesystemet varit en sambeskattnings av familjen, men genom det nya systemet skattades kvinnor och män individuellt. Orsaken till förändringen sägs ligga i att det skulle locka kvinnor ut på arbetsmarknaden. Även den tidigare familjerättsliga lagstiftningen ändrades, genom att se män och kvinnor som individer snarare än att se familjen som en gemensam enhet.¹⁷⁸

Genom 1974 års föräldraförsäkring, som trädde i kraft första januari 1974, kunde föräldrarna själva avgöra vem av dem som skulle vara ledig de sex månader som det gavs möjlighet till genom försäkringen. Föräldraförsäkringen sågs som en kollektiv rättighet för familjen och föräldrarnas valfrihet gjorde att staten inte inskränkte i familjens privata angelägenheter. Dessutom påverkades inte ideologin om att jämna ut den sociala fördelningen mellan samhällsklasserna. I förarbetena till föräldraförsäkringen var dock pappan nästan helt och hållet osynlig. Istället var det kvinnornas behov av arbete (förutom det obetalda arbetet hon gjorde i hemmet) som var politikernas dilemma. Detta medförde att kvinnor och män också framställdes på olika sätt. Kvinnorna var i stort sett tvungna att börja arbeta för att göra sin plikt i samhället och för att skydda välståndet hos andra sociala grupper i samhället. Männerna däremot, erbjöds möjligheten till föräldraledighet och kunde själv välja att ta erbjudandet eller avstå det.¹⁷⁹

År 1975, ett år efter införandet av den nya föräldraförsäkringen, gjordes en statlig utredning där det föreslogs att en månad av föräldraledigheten skulle avsättas för vardera föräldern, eftersom männen till stor del inte tagit ut någon föräldraledighet.¹⁸⁰ Trots den historiska rätten för pappor att ta ut föräldraledighet hade endast 2,4 % använt sin rätt.¹⁸¹ Först nu började arbetsgivare, staten, familjer och fackföreningar att räkna på kostnader med föräldralediga pappor. Att det inte skett tidigare kan anses betyda att pappans roll i föräldraledigheten inte hade anats bli så stor ändå. Samhället stod inför ett dilemma;

¹⁷⁸ Klinth, R & Johansson, T. *Nya svenska fäder*. Umeå: Boréa Bokförlag, 2010, s. 55-56.

¹⁷⁹ Klinth, R. *Pappaledighet som jämställdhetsprojekt. Om den svenska pappaledighetens politiska historia*. Stockholm: Regeringskansliet, 2005, s. 212-215.

¹⁸⁰ *Ibid.* s. 212-215.

¹⁸¹ SOU 1975:62. *Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar*. Stockholm: Socialdepartementet, s. 40.

skulle männens lika ansvar för barnen eller valfriheten inom familjen prioriteras? De borgliga partierna har exempelvis primärt fokuserat på familjens valfrihet. Principen om familjens valfrihet har kritiserats från socialdemokratiskt håll, men frågan om just pappaledighet har inte heller socialdemokraterna velat gå in och styra i de privata angelägenheterna.¹⁸²

Eftersom det funnits en enighet mellan blockgränserna kan det argumenteras för att det därför aldrig beslutats om att föräldrar måste dela föräldraledigheten lika mellan sig.¹⁸³ Det var inte förrän 1995 som en pappamånad infördes. En månad var avsatt för mamman och en för pappan.¹⁸⁴ Istället för politiska beslut om uppdelningen av barnavård som kunde skapat en könsstrukturerad samhällsordning, lades ansvaret och besluten om uppdelningen av föräldraledigheten hos individerna.¹⁸⁵

Efter 70-talet infördes omfattande stödinsatser vilket ledde till att kvinnor lättare kunde kombinera familj och arbete. En förändring i beteendet kring förvärvsarbete och omsorgsarbete inom familjen samt att kvinnor agerat som ekonomiska aktörer har bidragit till att den svenska välfärdsstaten har utvecklats. Dessa förändringar har ställt krav på välfärdsstatens utveckling. Under 1900-talet har förvärvs- och omsorgsarbete även påverkat män, som idag arbetar mindre och gör mer obetalt hushållsarbete än förr. Det visar på att jämställdheten påverkar män såväl som kvinnor.¹⁸⁶

År 1999 utgjorde de statliga utgifterna, som en följd av det omfattande välfärdssystemet, över 60 % av landets BNP. I jämförelse med andra länder anses det vara en väldigt hög siffra.¹⁸⁷ Internationellt ses Sverige ofta som en prototyp för ett land med en stor välfärdsstat. Vilket även kan härledas till Esping-Andersens teori där han menar att de socialdemokratiska välfärdsregimerna bara återfinns i Skandinavien. Tyvärr är det dock fortfarande vanligare att kvinnor tar ut den större delen av föräldraledigheten än män. Detta trots att regeringen gjorde ett försök till att få föräldrar att dela lika på föräldraledigheten genom att införa jämställdhetsbonus. Försöket ledde inte till vad som hade hoppats på¹⁸⁸ och senare slopades därför bonusen.¹⁸⁹

¹⁸² Klinth, R. *Pappaledighet som jämställdhetsprojekt. Om den svenska pappaledighetens politiska historia*. Stockholm: Regeringskansliet, 2005, s. 212-215.

¹⁸³ Ibid. s. 212-215.

¹⁸⁴ Proposition 1993/94:147. *Jämställdhetspolitiken: Delad makt – delat ansvar*. Stockholm: Socialdepartementet.

¹⁸⁵ Klinth, R & Johansson, T. *Nya svenska fäder*. Umeå: Boréa Bokförlag, 2010, s. 61.

¹⁸⁶ Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB, 2013, s. 88-89.

¹⁸⁷ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 9.

¹⁸⁸ Ds 2015:55. *Slopad jämställdhetsbonus*. Stockholm: Socialdepartementet.

3.1.2.2 Välfärdshistorik USA

Trettioåret i USA bestod av stora ekonomiska skillnader där den södra delen av landet till stor del utgjordes av svarta personer i slaveri. Fattigdomen bland de svarta slavarna var oerhört stor och dessa stater kantades av svåra sjukdomar, död och misär. När den stora depressionen hade vandrat vidare från intåget under början av 30-talet, och spridit sig till andra stater i USA, var fattigdomen inte längre reserverad för de svarta slavarna. Den vita medelklassen föll också ner i fattigdom vilket ledde till att nationen bestod av 40–50 % fattiga medborgare.¹⁹⁰

Franklin D. Roosevelt införde 1933 New Deal i syfte att minska fattigdomen.¹⁹¹ New Deal var ett samlingsnamn för flera projekt och program som skulle återställa välstånd och värdighet hos många amerikaner.¹⁹² En del menar att New Deal var skapat för att endast minska den värsta hungern och lidandet.¹⁹³ Andra menar dock att Roosevelt fokuserade på arbetarnas rättigheter eftersom New Deal skulle skapa fler arbetstillfällen.¹⁹⁴

New Deal betalades ut motvilligt och Roosevelt jämförde själv fattigdomsstödet med droger som förstör den mänskliga anden. Även kongressen var skeptisk till fattigdomsstödet och Roosevelt menade senare att systemet var tvunget att upphöra.¹⁹⁵ Cass R. Sunstein, amerikansk juridikforskare och professor vid Harvard Law School, anser att många av dagens problem med en reglerande administration, som exempelvis fraktioner och byråkrati, kan härledas till New Deals misslyckande att integrera konstitutionens åtaganden med administrationen för lagstiftning. Vidare menar Sunstein att det faktum att betoningen i New Deal ligger på nationell snarare än lokal nivå har gått för långt eftersom det fråntar medborgarna möjligheten att delta i debatten om deras sociala liv. Han är dock inte skeptisk till alla aspekter av New Deal, utan menar att New Deal på ett bra sätt skyddar nya rättigheter genom att lagen gynnar vissa sociala rättigheter över andra, vilket han menar borde integreras i modern allmän lag.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Försäkringskassan. Statistik om jämställdhetsbonus.

¹⁹⁰ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 10.

¹⁹¹ *Ibid.* s. 10.

¹⁹² History. New Deal.

¹⁹³ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 10.

¹⁹⁴ History. New Deal.

¹⁹⁵ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 10.

¹⁹⁶ Sunstein, Cass R. *Constitutionalism after the New Deal*. Harvard Law Review 421. Chicago: University of Chicago Law School. Chicago Unbound, 1987, s. 421.

Depressionen fortsatte trots Roosevelts försök. Ekonomin var fortsatt dålig och arbetslösheten hög. Roosevelt fortsatte sina försök genom hårdare federala program, som kom att kallas *the Second New Deal*, genom vilken han bland annat skapade *Works Progress Administration (WPA)*.¹⁹⁷ WPA fick inte lov att konkurrera med den privata industrin. Istället låg fokus på infrastruktur, skolor och arbeten för artister, skådespelare, musiker och andra.¹⁹⁸

År 1935 röstades, inte helt oväntat, *Social Security Act* igenom. Social Security Act skulle sedan bli grunden för det Amerikanska välfärdssystemet. Lagen skulle täcka ett skydd för fyra områden, vilka var: ett allmänt stöd för de som inte kunde få jobb; för de som var arbetsföra skulle det finnas nödhjälpsjobb; blinda, gamla och barn skulle få allmänt kategoriskt stöd och till sist en socialförsäkring som skulle säkerställa stöd för tillfällig arbetslöshet och pensioner. Samtliga områden, förutom nödhjälpsjobben, var delstaternas ansvar att implementera och finansiera. Nödhjälpsjobben var istället den federala regeringens ansvar. Den här uppdelningen medförde att individer i de rikare staterna i norr fick ett större stöd jämfört med individer i de södra fattigare staterna. Systemet medförde att välfärdssystemet inte skapade en universell välfärdsstat inom landet och ojämlikheten och stigmatiseringen fortsatte.¹⁹⁹

Roosevelt sa i ett meddelande till kongressen 11 januari 1944, där han föreslog en andra rättighetsförklaring (*Second Bill of Rights*); ”behövande män är inte fria män” (min översättning) och vidare förklarade han att ”människor som är hungriga och arbetslösa är något som diktaturer är gjorda av”²⁰⁰ (min översättning). Roosevelt ville bland annat införa en andra rättighetsförklaring där arbetarnas rättigheter skulle lyftas fram tillsammans med rättigheter som ett anständigt hem, sjukvård och utbildning. Rättigheterna skulle ligga i fokus när kriget var över, menade han.²⁰¹

Sunstein, menar att Roosevelt ansåg att sociala och ekonomiska rättigheter skulle vara stora intressen i den politiska kulturen.²⁰² Sunstein menar också att Roosevelt hade rätt att föreslå en andra rättighetsförklaring eftersom han anser att rättighetsförklaringen syftade till att ”skydda två av de mest grundläggande mänskliga intressena:

¹⁹⁷ History. New Deal.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 10.

²⁰⁰ Roosevelt, Franklin D. *State of the Union Message to Congress*. 1944.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Sunstein, Cass R. *Sunstein on FDR's Second Bill of Rights*. Chicago: The University of Chicago. The Law School, 2004.

grundläggande möjligheter och minimal säkerhet” (min översättning). Det är också utifrån Roosevelt och hans idé om en andra rättighetsförklaring som FN:s generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna 1948.²⁰³

Efter andra världskriget fick USA en stor ekonomisk tillväxt och fattigdomen minskade kraftigt. På grund av den ekonomiska tillväxten kom också frågor om välfärd i skymundan. Men åter på 60-talet blev frågorna aktuella, troligen för att det fortfarande fanns runt 39 miljoner fattiga i landet. President Lyndon B. Johnson förklarade då krig mot fattigdomen (*War on Poverty*), vilket ledde till att kongressen antog *Medicaid and Medicare*. Medicaid är ett sjukförsäkringsprogram som var riktat mot låginkomsttagare som hade svårigheter att själva teckna en sjukförsäkring eller betala för sin sjukvård. Medicare riktade sig istället till äldre amerikaner, eftersom dessa allt oftare hade svårt att betala för sina vårdkostnader.²⁰⁴

Under det tidiga 70-talet argumenterar Barbara Keys, docent i Historia vid *Melbourne University*, i sin bok *Reclaiming American Virtue* för att mänskliga rättigheter var ytterst ovanligt förekommande i den amerikanska debatten. Då mänskliga rättigheter nämdes var de främst kopplade till medborgliga friheter och rättigheter inom nationen och inte till sociala rättigheter, menar hon.²⁰⁵ Enligt Lisa Baldez, expert inom bland annat politik och kvinnorrätsfrågor i USA, fick dock kvinnorrätsfrågor stöd av både republikaner och demokrater under 70-talet. Både när det gäller lika löner för män och kvinnor, ett tillägg för jämlikhet i konstitutionen samt för en offentligt finansierad barnomsorg. Baldez menar att republikanerna slutade att stödja kvinnors rättigheter och i och med det försvagades ansträngningarna för att stärka rättigheterna.²⁰⁶

Keys argumenterar för att det främst var två förändringar som förflyttade mänskliga rättigheter utanför nationens gränser och in på den internationella arenan; traumat efter Vietnamkriget och rörelsen för medborgliga rättigheter. Hon menar att eftersom frågor om de medborgliga rättigheterna inte längre låg i fokus på den nationella arenan kunde människorättsrörelser träda fram under 70-talet och amerikanerna kunde se att mänskliga rättigheter hade en annan mening än de tidigare haft.²⁰⁷ Den politiska

²⁰³ Sunstein, Cass R. *Sunstein on FDR's Second Bill of Rights*. Chicago: The University of Chicago. The Law School, 2004.

²⁰⁴ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 11.

²⁰⁵ Keys, B. *Reclaiming American Virtue: The Human Rights Revolution of the 1970s*. Cambridge: Harvard University Press, 2014.

²⁰⁶ Baldez, L. U.S. Drops the Ball on Women's Rights. *CNN*. 2013-03-09.

²⁰⁷ Keys, B. *Reclaiming American Virtue: The Human Rights Revolution of the 1970s*. Cambridge: Harvard University Press, 2014, s. 47.

uppdelningen efter Vietnamkriget ledde till att konservativa och liberaler inte hade samma syn på mänskliga rättigheter som politisk diskurs.²⁰⁸ Liberaler ansåg exempelvis att den egna regeringen var ansvarig för människorättskränkningar runt om i världen medan konservativa var rädda för att kriget hade skapat en förlust av tron på skydd och antikommunism.²⁰⁹

Under en presidentkampanj 1972 fick demokraten George McGovern medborgarna att känna skuld för kriget och dess brutalitet, något som Jimmy Carter tog lärdom av under valet 1976. Carter byggde istället upp förtroende hos folket och förklarade att mänskliga rättigheter handlade om stolthet och välmående.²¹⁰ Keys menar att det var under den senare delen av 70-talet som mänskliga rättigheter verkligen tog fart i USA.²¹¹

Samuel Moyn, professor i juridik och historia vid Yale University, håller med Keys om att mänskliga rättigheter tog fart under 70-talet. I sin bok *The Last Utopia: Human Rights in History* förklarar han att president Jimmy Carter började åberopa mänskliga rättigheter som en vägledande grund för staternas utrikespolitik. Även Moyn menar att mänskliga rättigheter näst intill var uteslutet ur den amerikanska debatten under tidigt 70-tal, men att orden ”mänskliga rättigheter” förekom i New York Times ungefär fem gånger så ofta 1977 som det någonsin gjort i den amerikanska historien.²¹² Moyn kallar år 1977, människorättsåret (the year of human rights) och menar att det började med Carters invigningstal den 20 januari samma år, då han för första gången i amerikansk historia talade om mänskliga rättigheter inför en publik. Moyn menar vidare att ingen president tidigare hade gjort mänskliga rättigheter så centralt som Carter gjorde.²¹³

Trots att det satsades på stora sociala program som *War on Poverty* och *Medicaid and Medicare*, saknades ett erkännande av politiska organ att dessa program faktiskt skyddade grundläggande rättigheter. Domstolarna fattade under den här perioden beslut som såg till de fattigas intressen. Men inte heller domstolarna erkände ekonomiska och sociala rättigheter på en konstitutionell nivå. Det här ledde senare till att mat- och välfärdsprogrammen blev väldigt sårbara för angrepp under 90-talet, när skyddsnetet var

²⁰⁸ Keys, B. *Reclaiming American Virtue: The Human Rights Revolution of the 1970s*. Cambridge: Harvard University Press, 2014, s. 49.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Ibid. s. 267.

²¹¹ Ibid.

²¹² Moyn, S. *The Last Utopia: Human Rights in History*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2010, s. 4.

²¹³ Ibid. s. 155-156.

nedmonterat för de fattigaste i landet. Under Carters år som president ökade stödet för ekonomiska och sociala rättigheter, exempelvis skrevs presidentdirektiv NSC-30 samt ICESCR under, vilka beskrev de formella mänskliga rättigheterna i USA. Dessvärre var dessa basala rättigheter främst externt fokuserade och fortfarande mycket mindre betydande än medborgliga och politiska rättigheter.²¹⁴

Under Ronald Reagans tid som president på 80-talet förändrades debatten igen. Vice statssekreterare William Clark och undersekreterare Richard Kennedy skrev i ett PM till statssekreterare Alexander Haig att administrationen borde byta ut begreppet mänskliga rättigheter till individuella rättigheter, politiska rättigheter eller medborgliga friheter. När nästa rapport om mänskliga rättigheter kom ut, hade termer som ekonomiska och sociala rättigheter tagits bort.²¹⁵

3.2 Analys av politik och välfärd

De politiska systemen ser olika ut i Sverige och USA. I relation till teorin om välfärdsregimer kan det sägas att de politiska systemen även är en bidragande faktor till graden av dekommodifiering och stratifiering i staterna. Det innebär därmed att relationen mellan stat och marknad inte ser likadan ut i de två länderna, utan USA har en låg grad av dekommodifiering och en hög grad stratifiering medan Sverige har en hög grad av dekommodifiering och en låg grad av stratifiering. Det kan argumenteras för att det politiska system som tillämpas i USA, tvåpartisystemet, även bidrar till den höga graden av stratifiering, det vill säga klassindelningen i landet. Esping-Andersen menar exempelvis att landets medborgare delas in i rika, medelklass och fattiga. Det politiska system som tillämpas gör att medelklassen inte sällan röstar fram sin favorit i det politiska valet, eftersom de utgör den största väljargruppen. Det kan därför bidra till ytterligare stigmatisering av fattiga eftersom de inte kan rösta fram kandidater som är viktiga för dem. Dessutom har de ofta inte något annat val än att ta emot det statliga stöd som erbjuds, vilket i dessa stater enligt Esping-Andersen håller väldigt låg nivå, eftersom de inte har råd att tillgodogöra sig den välfärd som finns på marknaden.

Det finns stora skillnader även mellan de sociala välfärdssystemen i Sverige och USA. Sveriges statliga utgifter på 60 % 1999, som nämnt ovan jämfört med andra länder ansågs hög, kan jämföras med USAs 35 % samma år. Den största skillnaden ligger dock i

²¹⁴ Langford, M. *Social Rights Jurisprudence: Emerging Trends in International and Comparative Law*. New York: Cambridge University Press, 2008, s. 233.

²¹⁵ *Ibid.* s. 233-234.

transfereringarna, som anses vara kärnan i välfärdsstaten. Transfereringar som exempelvis barnbidrag, arbetslöshetsbidrag och pensioner utgjordes av knappt 11 % av USAs BNP 1999. Siffran i Sverige var 21 %, det vill säga dubbelt så hög. Andra sociala satsningar som utgjordes av ländernas BNP låg på 33 % i Sverige respektive 16 % i USA. Mellan 1870 fram till 1998 har skillnaderna mellan statliga transfereringar och subventioner succesivt ökat mellan Sverige och USA för att resultera i att ländernas utgifter skiljde sig dubbelt så mycket mellan länderna.²¹⁶

I Sverige ses välfärdssystemet som ett universellt system, till skillnad från i USA, där behovsprövning på nästan samtliga sociala program är ett krav innan stöd beviljas. Välfärdspolitik kräver inte alltid pengar, staten kan också, utan att behöva spendera statliga medel, se till att arbetsmarknaden är en trygg plats för arbetstagare. Studier visar exempelvis att den lagstiftning som ämnar skydda arbetstagare skiljer sig mellan länderna. Länderna fick poäng i hur bra skyddet anses vara, där Sverige fick 7 poäng på en 10-gradig skala. På samma skala fick USA 0 poäng. Studier gjordes även av skyddet mot uppsägning, i vilken Sverige fick 13 av 20 poäng och USA fick 1 poäng av 20.²¹⁷ Siffrorna visar på skillnaden i tryggheten för de anställda i de två länderna. Det kan även relateras till betald föräldraledighet som är en trygghet för den anställda. Om den tryggheten inte finns, kan det argumenteras för att detta är en bidragande faktor till de låga siffror som USA fick.

En annan skillnad mellan de två länderna är skattesystemet. I Sverige är skattesystemet progressivt, vilket innebär att skatternas syfte är att inkomster fördelas mellan hög- och låginkomsttagare. De som tjänar mer betalar högre andel i skatt medan de som tjänar mindre betalar en lägre andel av sin inkomst i skatt för att jämna ut inkomsterna i landet. I USA är syftet inte att omfördela inkomster. Marginalskatterna, det vill säga hur mycket skatterna förändras om lönen går upp eller ned, för låginkomsttagare är i USA högre medan de för höginkomsttagare är lägre.²¹⁸

I Sverige förklaras den omfattande välfärdsstaten med det socialdemokratiska arbetspartiets och fackföreningarnas samarbete. Arbetarklassen fick möjlighet att ifrågasätta kapitalet och politiken. Socialdemokraterna såg en vinning i att satsa på ett tryggt system för arbetarna eftersom välfärdsprogrammet lockade till sig väljare. Andra

²¹⁶ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 11-12.

²¹⁷ Alesina, A., Glaeser, E. & Sacerdote, B. *Why Doesn't the US Have a European-Style Welfare State?* Discussion Paper No. 1933. Cambridge, Mass: Harvard University, 2001, s. 58.

²¹⁸ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 13.

partier förstod att de inte kunde ändra på välfärdsystemet eftersom det i stort sett skulle innebära politiskt självmord.²¹⁹

Fackföreningar och starka arbetspartier blev aldrig ett faktum i USA. USA riktade sig snarare mot att bekämpa fattigdom när den uppkom, istället för att vända sig till ett brett folklager. Stödet för välfärdsinitiativ från folket har därför uteblivit och därför har dessa sällan tagits upp på den politiska dagordningen. I Sverige kunde välfärdsstaten expandera i takt med att socialdemokraternas makt ökade. Stora nationella välfärdsprogram har istället varit svåra att införa i USAs federala system.

²¹⁹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 29.

Kapitel IV

4 Diskussion

4.1 Analys

Det är en tydlig skillnad mellan föräldraledighet i Sverige och USA, där de svenska medborgarna får möjlighet till betald ledighet i ca 68 veckor (480 dagar). Föräldrar kan sedan själva välja att förlänga ledigheten om de tar ut färre föräldraledighetsdagar per vecka (mindre ersättning varje månad men under en längre period). I USA erbjuds medborgarna, på federal nivå, en ledighet på 12 obetalda veckor i samband med barnafödande, vilket dock inte innefattar samtliga medborgare. Trots att delstaterna till viss del har självbestämmande i USA och ett fåtal delstater utökat sitt skydd för föräldraledighet samt att vissa företag valt att erbjuda ett mer utvecklat skydd för föräldrar, får majoriteten av medborgarna långt ifrån det skydd som svenska medborgare har rätt till men också långt ifrån det skydd som fastslås i flera regionala och internationella traktat.

4.1.1 Rättsläge och CEDAW

Utifrån den redogörelse som gjorts av rättsläget i den här studien kan det konstateras att rättsläget mellan Sverige och USA skiljer sig åt på många sätt. På nationell nivå finns det dock vissa likheter. Sverige har tre lagar som på olika sätt erkänner rätten till föräldraledighet genom föräldraledighetslagen, lagen om anställningsskydd och diskrimineringslagen. Även i USA finns en diskrimineringslag, *Pregnancy Discrimination Act*. Ländernas diskrimineringslagar förbjuder exempelvis företag att missgynna kvinnor på grund av graviditet eller problematik som kan uppstå i relation till graviditeten. Skillnaden är dock att i Sverige omfattas samtliga medborgare av diskrimineringslagen, men i USA finns det företag som kommer undan lagen på grund av olika anledningar. Lagen gäller för företag som erbjuder jobsäkerhet för arbetstagare som råkar ut för sjukdomar som exempelvis trafikolyckor eller hjärtinfarkt. Dessa företag måste då också erbjuda jobsäkerhet för arbetstagare med medicinsk invaliditet på grund av graviditet. Företag som inte erbjuder jobsäkerhet för sjukdomar eller liknande, behöver då inte heller förhålla sig till *Pregnancy Discrimination Act*.

På federal nivå finns även *Family and Medical Leave Act*, som ger rätt till 12 veckors obetald föräldraledighet. Samma distinktion föreligger kring FMLA och föräldraledighetslagen eftersom det i Sverige finns ett universellt skydd för samtliga

medborgare. Även de som är arbetssökande och de som är studenter har i Sverige rätt till föräldraledighet. I USA har enbart vissa medborgare rätt till föräldraledighet genom FMLA, eftersom det finns krav som exempelvis att FMLA endast är till skydd för den offentliga sektorn och arbetsgivare med fler än 50 anställda inom en radie av 75 mile. Dessutom kan företag undkomma FMLA om det kan bevisas att den anställda utgör 10 % av företagets omsättning. Företag ska därmed inte riskera att utsättas hårt ekonomiskt för att en anställd vill ta ut föräldraledighet.²²⁰ Kraven kan anses bero på den tydliga självbestämmanderätt och skydd för privat egendom som råder i USA. Mörkertalet är därför stort och det sägs att 40 % av amerikanska kvinnor faller utanför FMLA och därför inte har rätt till någon som helst föräldraledighet, varken med eller utan ersättning.²²¹

Den graviditetspenning som kan betalas ut i Sverige om kvinnan är oförmögen att arbeta på grund av graviditet har vissa likheter med försäkringar i USA som exempelvis TDI som är en tillfällig invaliditetsförsäkring. Genom TDI kan kvinnan få möjlighet till tillfälliga förmåner som ska täcka den del av lönen som kvinnan förlorar under tiden hon är oförmögen att arbeta under graviditeten. Skillnaden är att det i Sverige är fastställt att Försäkringskassan, det vill säga samma myndighet för alla svenskar, kan erbjuda ersättning i dessa fall. I USA skiljer sig försäkringen mellan olika delstater, beroende på vilket företag man arbetar för, att det handlar om tillfälliga förmåner samt längden som ersättningen eller förmånen erbjuds. Försäkringen är också finansierad av löneavdrag,²²² precis som i de delstater där betald föräldraledighet erbjuds. Det kan därför argumenteras att även graviditetspenningen som utbetalas via exempelvis TDI, betalas av den gravida själv, i högre grad än i Sverige. Även ersättningen för gravida är därmed en universell förmån i Sverige, medan den i USA endast kan erhållas av de som uppfyller de krav som skiljer sig mellan olika delstater. Det finns såklart krav även för graviditetspenning i Sverige, men kraven är då lika för samtliga kvinnor i Sverige, medan kraven för kvinnor i USA skiljer sig. Det finns en tydlig koppling mellan hur individer i USA får tillgång till betald föräldraledighet eller graviditetspenning och hur synen på välfärden ser ut. De anställda betalar skatt till staten, men måste sedan även köpa sin välfärd på marknaden, genom företagen, om de vill få tillgång till dessa förmåner. Där föreligger en stor skillnad mot Sverige där förmånerna är statliga och sköts av myndigheter som ger samtliga rätt till förmånerna, istället för exempelvis företag eller delstater, som i USA.

²²⁰ American Pregnancy Association. Maternity Leave.

²²¹ Siegel Bernard, T. In Paid Family Leave, U.S. Trails Most of the Globe. *The New York Times*, 2013-02-22.

²²² Department of Labor and Training. Temporary Disability Insurance.

Sverige har på flera plan ett mer utvecklat skydd för föräldraledighet än vad USA har. Exempelvis har Sverige inkorporerat det regionala traktatet EKMR till svensk lag, som erkänner rätten till betald mammaledighet. EKMR har dock ett lägre skydd än vad Sverige på nationell nivå valt att erbjuda. USA, däremot, har inte ratificerat den amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter eller dess tilläggsprotokoll som ska ge de amerikanska medborgarna rätt till betald mammaledighet på regional nivå. De internationella (CEDAW) och regionala bestämmelserna (både i EKMR och i ACHR) för föräldraledighet är dock inte i närheten av det skydd som Sverige på nationell nivå erbjuder.

Trots att USA är ett industrialiserat land och en stormakt som gärna vill vara i framkant när det gäller mänskliga rättigheter, har staten heller inte ratificerat CEDAW, vilket är en annan skillnad mellan Sverige och USA. Eftersom CEDAW fastslår att staten ska erbjuda kvinnor betald mammaledighet eller andra jämförbara sociala förmåner är det inte helt orimligt att fråga sig om en ratificering av CEDAW skulle innebära att betald mammaledighet skulle bli ett faktum även i USA. Övriga länder i världen som öppet inte erbjuder kvinnor betald mammaledighet är exempelvis Surinam, Liberia, Palau, Nauru, Västra Samoa, Tonga och Papua Nya Guinea. Som nämnts ovan har flera av dessa länder skrivit under och ratificerat CEDAW. Det kan därför anses vara så att enbart en ratificering av konventionen inte skulle innebära att kvinnor får rätt till betald mammaledighet, även om staten då förbundit sig till att följa konventionen. Även om Sverige inte har inkorporerat konventionen till svensk lag har staten ratificerat konventionen, vilket innebär att staten är bunden till bestämmelserna i den. Det är, utifrån den här studien, inte troligt att CEDAW haft, eller skulle ha en påverkan på just föräldraledighetsfrågan. Dels för att Sverige antagit ett större skydd för rättigheten än vad konventionen fastslår, men också för att konventionen antogs långt senare än Sverige valde att erbjuda betald föräldraledighet. I USA räknas med att välfärden istället ska kunna köpas på marknaden genom olika typer av försäkringar. Eftersom staten ännu inte valt att erbjuda betald föräldraledighet samt att det bevisligen finns andra länder som ratificerat konventionen men ändå inte erbjuder betald mammaledighet, är det högst troligt att det föreligger andra orsaker till skillnaderna i föräldraledighetsområdet mellan Sverige och USA. Det här innebär att medborgarna i USA varken på nationell, regional eller internationell nivå möjliggörs rätten till betald föräldraledighet. När svenska medborgare istället kan åtnjuta rättigheten genom både nationell, regional och internationell nivå, även om rättigheten på nationell nivå är mer utvecklad.

USA har, trots att fler internationella och regionala traktat inte ratificerats, valt att ha ett lägre skydd för föräldraledighet än vad som fastslås som en mänsklig rättighet i allmänhet och kvinnors rättigheter i synnerhet genom traktaten. Det kan argumenteras för att Sverige inte valt att ratificera traktat som exempelvis ILO:s konvention om moderskap eftersom den fastslår ett mindre skydd för föräldraledighet än vad Sverige på nationell nivå gör och att Sverige därför inte har ett stort behov av att ratificera konventionen. Eftersom konventionen erkänner ett skydd för främst kvinnor (mödrar) kan det dock argumenteras för att USA bör ratificera konventionen. Eftersom USA heller inte har ratificerat ILO-konventionerna 87 och 98 som bland annat ger förhandlingsrätt, möjliggör staten inte att kvinnor (eller män) kan tillämpa dem för att förhandla sig till (i det här fallet) rätten till betald föräldraledighet.

Ländernas olika tillämpningssystem, monistiskt eller dualistiskt system, av internationell rätt kan också ha att göra med varför Sverige ratificerat fler av traktaten än vad USA har. För ett land med dualistiskt system, som Sverige, kan det anses mindre komplicerat att ratificera, eftersom staten sedan kan välja att inkorporera traktatet till nationell lagstiftning eller inte. Det vill säga, en ratificering innebär inga vidare åtgärder från statens sida, förrän det ska beslutas om en inkorporering eller transferering. I USA, där det monistiska systemet tillämpas, kan det anses vara så att ett större avvägande behöver göras när traktat ska ratificeras eftersom de per automatik blir tillämpningsbara i nationell lag. Det innebär att när staten ratificerar traktat sätter de också lagar för sig själva att leva upp till. De åtaganden som ratificeras genom de olika traktaten blir statens uppgift att efterleva. Det kan också innebära stora förändringar när staten åtagit sig att möjliggöra för att medborgarna ska kunna erhålla de rättigheter som fastslås i de ratificerade traktaten. Dessa förändringar sker i ett dualistiskt system inte förrän staten beslutar om att inkorporera ett traktat till nationell lag. CEDAW har exempelvis ratificerats av Sverige, men inte inkorporerats till svensk lag. Staten har visserligen åtagit sig att möjliggöra för medborgarna de rättigheter som följer konventionen, men den är inte tillämpningsbar i nationell domstol. USA har inte ratificerat konventionen, vilket innebär att de inte har åtagit sig att möjliggöra de rättigheter som konventionen fastslår, och den är heller inte tillämpningsbar i USA.

USA är en decentraliserad makt där delstaterna har självbestämmanderätt. Sverige ses som en centraliserad makt även om kommunerna till viss del har ett självbestämmande men där välfärdsfrågor ses som en riksangelägenhet. Delstaternas självbestämmande har resulterat i att flera delstater antagit egna regleringar för invånarnas rätt till

föräldraledighet. I Sverige är det istället Försäkringskassan som betalar ut den ersättning som erbjuds under föräldraledigheten, vilket är den myndighet som beslutar om föräldraledighetsersättning för samtliga i Sverige.

Den delstat som, när lagen träder i kraft, erbjuder det mest utökade skyddet för föräldrar är Washington State där ledigheten kommer vara betald och kan tas ut i upp till 16 veckor. I delstaten är det företagen själva som dels sparar en del av den anställdas lön och dels betalar ut en mindre del från företaget. På liknande sätt sker i de övriga delstaterna med utökat skydd för föräldraledighet, att företaget behåller en del av den anställdes lön för att sedan betala tillbaka detta när föräldern är ledig. Det innebär att det egentligen är de anställda som själv betalar den största delen av ledigheten i delstaten och därför kan det ifrågasättas om det verkligen kan ses som betald föräldraledighet? I de delstater där medborgarna inte möjliggörs betald ledighet är det rimligt att blivande föräldrar, i den mån de kan, lägger undan en del av sin lön för att kunna försörja sig då bebisen anländer. I dessa fall kan det argumenteras för att företagen blir en aktör i skattesystemet. Istället för att de anställdas statliga skatt går till förmåner som betald föräldraledighet, behåller företagen en del av lönen som återkommer som en förmån för arbetstagaren då denna önskar vara föräldraledig.

Den största skillnaden mellan Sverige och USA utgörs av att vissa medborgare i USA, som inte bor i någon av de delstater som erbjuder utökade möjligheter för föräldraledighet och heller inte arbetar inom den offentliga sektorn på företag med fler än 50 anställda, inte erbjuds ledighet i samband med barnafödande. Dessa medborgare har inte möjlighet till varken betald ledighet eller obetald ledighet med jobbsäkerhet. Det innebär att de riskerar att stigmatiseras i samhället på grund av bland annat ojämlikheter i löner och inkomster. Det innebär även att klasskillnaderna i USA riskerar att fortsätta. De som inte har möjlighet att söka sig till ett företag som själva erbjuder ledighet, och heller inte har möjlighet att flytta till en delstat där förmånerna är mer lovande, riskerar att fortsatt bli kvar i underklassen. De statliga bidrag som underklassen i USA erbjuds är också, som Esping-Andersen menar, av väldigt låg nivå. När betald ledighet, eller obetald ledighet men med jobbsäkerhet inte är ett faktum, riskerar också de kvinnor som vill eller tvingas vara hemma med sina barn, att säga upp sig från sina jobb. När de sedan vill börja arbeta igen tvingas de söka sig till andra jobb. I ett sådant fall kan det argumenteras för att det finns risk att kvinnan hela tiden tvingas söka tjänster på grundlönnivå igen, och då även kan få svårigheter att klättra i lön eller tjänst.

4.1.2 Politik & välfärd

Rättigheterna som konstruerades efter att FN bildades utvecklades till störst del av män, och därför argumenterar exempelvis Diana Amnéus för att rättigheterna också utgår från män.²²³ Eftersom en risk med politiska system med majoritetsvals system och enmansvalkretsar är att kvinnor inte sällan slås ut redan under nomineringar till högre poster och kvinnorepresentationen därför riskerar att bli låg, kan det argumenteras för att även de politiska frågor som lyfts inom staten utgår från män. Som tidigare forskning visar är kvinnor i politiken mer benägna att lägga pengar på exempelvis barnomsorg. Därför kan det argumenteras för att när kvinnor uteblir, uteblir också den typen av frågor. När kvinnor är representerade inom politikens höga poster lyfts istället frågor som berör och gynnar kvinnor, barn och familjer i högre grad.

De politiska system som Sverige och USA tillämpar har en distinktion gällande hur graden av kvinnorepresentation tenderar att se ut. Ett proportionellt vals system möjliggör i högre grad att kvinnor representeras i politiken och kan ta sig till höga poster, medan ett majoritetsvals system istället tenderar att missgynna kvinnor och därmed få en lägre kvinnorepresentation. Om frågorna utgår och aktualiseras av män, för att kvinnor inte är representerade, kan det argumenteras för att frågor som exempelvis betald mammaledighet riskera att utebli. Det är därför av stor vikt att dels kvinnor utgör poster inom politiken, men också att föräldraledighet blir en fråga för både män och kvinnor.

I relation till teorin om välfärdsregimer kan det sägas att de politiska systemen även är en bidragande faktor till graden av dekommodifiering och stratifiering i staterna. Det innebär därmed att relationen mellan stat och marknad inte ser likadan ut i de två länderna. USA har en låg grad av dekommodifiering och en hög grad stratifiering medan Sverige har en hög grad av dekommodifiering och en låg grad av stratifiering. Det kan argumenteras för att det politiska system som tillämpas i USA även bidrar till den höga graden av stratifiering, det vill säga klassindelningen i landet. Skillnaderna i de politiska systemen är många och det är inte helt otänkbart att de spelar en viktig roll i fråga om ländernas system för föräldraledighet. Skillnader i ländernas politiska system kan därmed vara en orsak till att det även föreligger distinktioner i systemen för föräldraledighet.

Esping-Andersen menar, som nämnt ovan, att i liberala välfärdsregimer där samhället delas upp i fattiga, medelklass och rika, har medelklassen det ofta bra ställt och

²²³ Amnéus, A, Kvinnor och mänskliga rättigheter. S.153. I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

kan därför också använda välfärden som i liberala stater oftast återfinns på marknaden.²²⁴ Eftersom majoritetsvalssystemet ofta innebär att medleklassen är de som får sina röster hörda, är det därför även rimligt att omfördelade och radikala program sällan föreslås, eftersom medelklassen kan anses nöjda med den välfärd de själva kan tillgodose sig. Därför kan det även argumenteras för att viktiga frågor för minoritetsgrupper eller den del av befolkningen som tillhör underklassen uteblir och samtidigt riskerar även samhällsutvecklingen att stagnera. Fördelen med majoritetsvalssystemet, som ofta skapar stabilitet, kan därför också anses vara dess nackdel. Den stabilitet som medel- och överklassen känner behöver inte delas av underklassen som ofta tvingas ta del av det statliga bidraget som håller en relativt låg nivå. Det kan också anses att stabiliteten skapas eftersom det är svårt för underklassen och minoriteter att få till en politisk förändring eller en förändring i samhället, då medelklassen ofta kan rösta fram sina favoriter och viktiga frågor.

Eftersom det finns forskning som visar att betald mammaledighet är bra för fler än enbart kvinnor kan det därför argumenteras för att frågor om mammaledighet bör ligga även i mäns intresse. Problemet kan dock vara att, trots att FMLA står för just *Family and Medical Leave Act*, verkar den allmänna debatten i USA främst handla om mammaledighet snarare än föräldraledighet. Genom att tala om mammaledighet har debatten redan uteslutit männen och det kan argumenteras för att det blir svårare att påvisa att fler än kvinnor skulle dra fördel av betald mammaledighet. För att kunna skapa jämställdhet inom föräldraledighetsfrågan kan det anses vara så att en början är att inkludera både män och kvinnor i debatten. Eftersom löneskillnaderna är ett faktum både i Sverige och USA finns det en tydlig bild av att män och kvinnor bör dela mer lika på föräldraledigheten. Om frågan blir viktig både för män och kvinnor kan det också argumenteras för att föräldraledighetsfrågan skulle bli viktig även för medelklassen och därmed eventuellt även bli mer aktuell på politisk nivå. Vidare är det av vikt att kvinnor inte ensamma förknippas med föräldraledighet eftersom det tenderar till att kvinnor inte erbjuds högre positioner i arbetslivet och då rimligtvis inte heller inom politiken. Det kan dock argumenteras för att en förändring är på gång. Frågan om just betald föräldraledighet har idag börjat lyftas på politisk nivå. År 2016 skrev exempelvis Huffington Post om att frågan är aktuell för kandidater som Hillary Clinton och Bernie Sanders. Även Barack

²²⁴ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 13.

Obama talade om föräldraledighet men ämnet togs inte upp till debatt förrän 2016 menar Emely Peck, som skrivit artikeln i Huffington Post.²²⁵ Tyvärr har föräldraledighetsfrågan dock inte lett någonstans på politisk nivå än, trots att även Donald Trumps budget har sagts ska sträva efter sex veckors betald föräldraledighet på federal nivå.²²⁶ I artikeln i Huffington Post handlar debatten nu även om föräldraledighet (*family leave*) och inte mammaledighet (*maternity leave*), som många andra artiklar tidigare gjort.

Innan förändringen under 70-talet såg debatten liknande ut även i Sverige. Männan var osynliga när det handlade om barnomsorg och den ersättning som mödrar kunde få tillgång till kallades mellan 30- och 70-talet för moderskapsersättning.²²⁷ Men under 70-talet kom istället föräldraförsäkringen, som var till för föräldrar och inte enbart mödrar.²²⁸ Det kan argumenteras för att USA inte nått samma nivå som Sverige i debatten än eftersom, som Esping-Andersen menar, familjepolitiken i USA inte är lika välutvecklad som i Sverige. Arbetskraftsdeltagandet för kvinnor är generellt lägre i de liberala välfärdsregimerna än i de socialdemokratiska, menar han. Det kan vara en av anledningarna till att debatten främst varit fokuserad på mammaledighet, snarare än föräldraledighet. En annan anledning kan vara löneskillnaderna mellan könen. Om ersättning inte utbetalas när en förälder önskar ledigt i samband med barnafödande är det inte helt oväntat att den som tjänar minst tar ut den obetalda ledigheten. Detta för att få en så liten inkomstskillnad som möjligt i familjen under ledigheten. Om en ersättning istället betalas ut i form av en procentsats på den lediga förälderns lön, spelar det inte lika stor roll om den som tjänar mest eller minst är ledig. Det kan därför anses vara så att löneskillnaderna har en stor betydelse för hur föräldrar väljer att fördela sin föräldraledighet i USA. Men det kan också användas som ett argument till att införa betald föräldraledighet på federal nivå i USA, som samtliga medborgare bör omfattas av.

När föräldraledigheten också blir eller är betald och kvinnor inte ensamma förknippas med ledigheten kan kvinnor till större del börja hävda sitt värde på arbetsmarknaden. I en liberal stat, som USA enligt Esping-Andersen är, är det av stor vikt att försöka undvika löneskillnader då liberala stater i sig redan leder till inkomstskillnader

²²⁵ Peck, E. 2016 Candidates Are Finally Taking Paid Family Leave Seriously. *Huffpost*. 2016-01-08.

²²⁶ Mercia, D. Trump's Budget to Include Paid Family Leave, But May Face Trouble in Congress. *CNN*. 2017-05-22.

²²⁷ Holm, E. *Fri rörlighet för familjer – en normativ analys av föräldrapenningen och EU-rätten*. Lund: Juristförlaget, 2010, s. 221.

²²⁸ Klinth, R. *Pappaledighet som jämställdhetsprojekt. Om den svenska pappaledighetens politiska historia*. Stockholm: Regeringskansliet, 2005, s. 212-215.

och därmed ökad stigmatiseringen i samhället.²²⁹ Genom att exempelvis införa betald föräldraledighet för samtliga medborgare skulle stigmatisering av låginkomsttagare kunna undvikas bättre och de 40 % av alla amerikanska kvinnor som idag inte kan ta del av någon föräldraledighet²³⁰ skulle ha möjlighet att vara hemma med sina barn men ändå kunna behålla sina jobb.

Skillnaderna mellan Sverige och USA ses också i de olika typerna av välfärdsregimer som staterna är. Att de socialdemokratiska välfärdsstaterna enbart finns i Skandinavien, som Esping-Andersen menar, må vara riktigt. Esping-Andersen har dock mycket gott att säga om de socialdemokratiska regimtyperna och en anledning kan vara att han själv är född i Danmark. Det kan vara lätt att se fördelarna med vad man själv är van vid, medan andra system kan vara svåra att förstå fördelarna med. Om de socialdemokratiska välfärdsregimerna är så bra som Esping-Andersen framställer dem, kan det ifrågasättas varför andra stater runt om i världen inte tar efter de regimer som förverkligar socialistiska idéer som frihet, solidaritet, rättvisa och jämlikhet som Esping-Andersen menar att de socialdemokratiska staterna består av?

En möjlig förklaring kan vara att den decentraliserade makten i USA och konstitutionen som fastställer vikten av att skydda privat egendom från den federala regeringen skapar så starka och självbestämmande delstater att det blir svårt att öka möjligheten för att exempelvis inkomster fördelas.²³¹ Det kan därför argumenteras för att den sociala välfärden till viss del är uppbyggd efter en decentraliserad makt i USA och en centraliserad makt i Sverige. Eftersom nationella program lättare kan utformas i ett land med centraliserad makt (Sverige) där delstater inte behöver ges hänsyn medan ett tvåpartisystem (USA) ofta är riktat till mitten av det politiska spektrumet, vilket skapar stabilitet, är det inte helt oväntat att skillnader i det sociala välfärdssystemet och därmed även föräldraledighet uppstår. Det visar sig också i att, utöver rättsläget, är även välfärdssystemet i Sverige universellt medan det i USA finns en behovsprövning. Det innebär därför att det i Sverige finns mer jämlikhet bland medborgarnas möjlighet att använda välfärden medan det i USA finns en ojämlikhet.

²²⁹ Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola. Stockholm, 2015, s. 13.

²³⁰ Siegel Bernard, T. In Paid Family Leave, U.S. Trails Most of the Globe. *The New York Times*. 2013-02-22.

²³¹ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 30.

Skillnaderna i ländernas syn på välfärd kan delvis anses ligga i de historiska händelserna där socialdemokratiska arbetspartiet och fackföreningar gick samman i Sverige, och arbetarklassen kunde ifrågasätta både politiken och kapitalet. För att locka till sig väljare såg socialdemokraterna en vinning i att satsa på arbetarna och satsade därför också på välfärdssystemet.²³² I USA blev den här typen av rörelse aldrig aktuell, eftersom USA snarare hade fokuserat på att bekämpa fattigdomen på de ställen där den uppstått. Folket hade då inte ett stort behov av och krävde därför inte att politikerna skulle ta initiativ för ett välfärdsprogram. Medan den svenska välfärdsstaten expanderade var det svårt att införa stora nationella välfärdsprogram i USAs federala system.

De välfärdspolitiska skillnaderna har exempelvis yttrat sig tydligt i siffror där statliga utgifter i Sverige år 1999 utgjorde 60 % medan siffran samma år i USA var 35 %. I kärnan av välfärden, transfereringarna, skilde det dubbelt så mycket mellan Sverige och USA där 21 % respektive 11 % utgjorde ländernas BNP. Även skattesystemet skiljer länderna åt där syftet i Sverige är att jämna ut inkomsterna vilket inte är syftet i USA. Med ländernas olika syften är det inte orimligt att skillnader uppstår. Betald föräldraledighet är ett bra sätt att jämna ut inkomsterna mellan könen. Om fäder och mödrar kan dela lika på föräldraledigheten kan det anses att de båda könen får ett likvärdigt värde på arbetsmarknaden. Även om Sverige inte beslutat om att föräldrar måste dela helt lika på ledigheten, finns ändå möjligheten. I USA, där syftet inte varit att fördela inkomster, är det heller inte orimligt att det federala systemet inte erbjuder betald föräldraledighet till samtliga medborgare i relation till barnafödande eller adoption. Istället har det ansetts att staten inte ska ha så stor inverkan på det privata, varför det har ansetts att välfärd är något individer bör skaffa sig själva med hjälp av marknaden eller familjen.

Det kan argumenteras för att de olika synsätten på staten också är en anledning till skillnaderna i skattesystemen. I Sverige är skattesystemet progressivt, vilket innebär att skatternas syfte är att inkomster fördelas mellan hög- och låginkomsttagare. De som tjänar mer betalar högre andel i skatt medan de som tjänar mindre betalar en lägre andel av sin inkomst i skatt för att jämna ut inkomsterna i landet. I USA är syftet som sagt inte att omfördela inkomster. Marginalskatterna, det vill säga hur mycket skatterna förändras om

²³² Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 29.

lönen går upp eller ned, för låginkomsttagare är i USA högre medan de för höginkomsttagare är lägre.²³³

Skillnaden i synen på stat, individ och familj kan också anses ha betydelse för medborgarnas moraliska värderingar. Vilket även kan användas som argument till att Esping-Andersen är mer än positiv till de socialdemokratiska välfärdsregimerna. I ett land där samhället är uppbyggt på grunder där familj och individ bör klara sig själva, utan inblandning från staten, kan det argumenteras för att värderingarna blir annorlunda än i ett land där individer istället förväntar sig statlig support. En kan dock fråga sig vad som är hönan och vad som är ägget i frågan. Byggs staten upp på ett sätt för att de moraliska värderingarna ser ut som de gör, eller får individerna sina moraliska värderingar på grund av hur staten är uppbyggd?

Det kan argumenteras för att individerna får sina moraliska värderingar på grund av hur staten är uppbyggd eftersom det i Sverige skedde en förändring i bilden av familjen under 70-talet. Att både kvinnor och män skulle börja ta hand om familjen och arbeta sågs till en början som familjecentrerad men blev alltmer individualiserad genom både lagstiftning och skattesystem som istället utgick från individen snarare än familjen. Det tyder också på att det är möjligt att stater förändras, vilket det även kan argumenteras för att USA är på väg att göra, då föräldraledighetsfrågan har börjat diskuteras på politisk nivå.

4.1.3 Delstaternas självbestämmande

New Jerseys, Kaliforniens och Washington States försäkringsprogram är relativt lika varandra, som exempelvis den försäkring som skyddar gravida som fysiskt inte har möjlighet att arbeta på grund av sin graviditet. Både FMLA och delstaternas försäkringsprogram ger dock kortare ledighet än den svenska föräldraledigheten. Detta även jämfört med den längsta betalda ledigheten på 12–16 veckor som ska införas i Washington State (vilket också är den enda delstat i landet som kommer erbjuda betald ledighet som är i närheten av den minimigräns på 14 veckor som fastslås både i Europarådets direktiv 92/85/EEG, Europeiska sociala stadgan samt ILO:s konvention om moderskap).

Försäkringsprogrammet FLA i Washington State har även beslutat att innefatta registrerade partners, vilket FMLA inte gör. Det kan anses vara ett stort steg i rätt riktning vad gäller exempelvis samkönades rättigheter och allas lika värde. Vad som dock är

²³³ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 13.

intressant är att den del av ersättningen som kommer att betalas ut i delstaten Washington State baseras på den genomsnittliga veckolönen i delstaten, vilken kan anses skapa en större jämlikhet mellan medborgarna i delstaten. I Washington State kommer arbetsgivare och arbetstagare stå för en del av den ersättning som betalas ut, vilket inte är fallet i New Jersey eller Kalifornien där delstaten och arbetstagaren står för ersättningen.

I New Jersey behöver den anställde inte meddela sin arbetsgivare om ledighet förrän 30 dagar innan beräknad ledighet, vilket är en månad kortare framförhållning än vad som krävs i Sverige. I New Jersey framgår också att syftet med ledigheten är för att skapa band mellan förälder och barn. I Sverige framgår att syftet med föräldraledighetslagen är att underlätta för småbarnsföräldrar att kunna kombinera familjeliv och arbetsliv,²³⁴ vilket även fastslås i CEDAW att staten är skyldig att göra. När det finns olika syften med ledigheten är det också möjligt att skillnader uppstår.

Det kan anses skapa en ojämlikhet i landet i föräldraledighetsfrågan när delstaterna själva kan besluta om regleringen för medborgarnas möjlighet till föräldraledighet. Detta kan även kopplas till Esping-Andersen som menar att systemet med staternas självbestämmande inom bland annat välfärd inte skapade en universell välfärdsstat vilket ledde till att ojämlikheter och stigmatisering fortsatte efter 30-talet. Som nämnt har även kommuner i Sverige ett visst självbestämmande. Skillnaden är dock att det i Sverige framgår att välfärden är ett riksintresse där dess likvärdighet ska skyddas genom att staten och kommuner har ett nära samarbete i välfärdsfrågor.²³⁵ Det kan därmed argumenteras för att en anledning till olikheterna i föräldraledighetsfrågan, som är en del av den sociala välfärden, skiljer sig mellan länderna delvis på grund av skillnaderna i självbestämmande inom länderna, det vill säga en decentraliserad makt och en centraliserad makt.

På sätt och vis fränsäger sig staten en del av skattesystemet genom att företag hanterar utbetalning av föräldraledighetsförmåner, som utgår från en sorts skatt som den anställda betalat till företaget. Den ersättning som betalas ut i delstaterna är lägre än i Sverige där ca 80 % av lönen ersätts. Det kan jämföras med exempelvis Kalifornien där 55 % av lönen betalas ut men samtidigt framställs som skattefri, vilket ger en något högre procent i nettointkomst för individen. I Sverige däremot betalas skatt på de 80 % som betalas ut av Försäkringskassan. Men å andra sidan är den största delen av ersättningen

²³⁴ Proposition 2000/01:44. *Föräldraförsäkring och föräldraledighet*. Stockholm: Regeringen.

²³⁵ SOU 1974:84. *Stat och kommun i samverkan*. Stockholm. Kommundepartementet, s. 20 samt SOU 2007:93. *Den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd*. Stockholm, s. 46.

som betalas ut i delstaterna en del av den anställdas egen lön som företaget behållit, vilket kan jämföras med skatt. I de här delstaterna innebär det att anställda först betalar skatt på sin lön till staten, sen behåller även arbetsgivaren en del av lönen som sedan betalas ut vid ledigheten. I Sverige är skatten konstant, och ersättning vid föräldraledighet ingår i den ordinarie skatt som den anställde betalat till staten. Att företagen blir som en aktör för skatte- och välfärdssystemet kan anses vara ett bevis på den moraliska logik som råder i USA, där staten så långt det går ska undvika att blanda sig i individen och familjens angelägenheter och även ett bevis på Esping-Andersens teori om att välfärden i USA till största del förkommer på marknaden.

4.2 Slutsats

Sammanfattningsvis vittnar den här studien om att det finns stora skillnader i rättsläget för föräldraledighet mellan Sverige och USA. Antalet veckor som ledighet möjliggörs är 68 betalda mot 12 obetalda. Länderna skiljer sig även åt genom att skyddet i Sverige är universellt och därmed omfattar samtliga medborgare, medan det i USA finns krav som måste uppfyllas för att kunna erhålla betald eller obetald ledighet, eller ledighet över huvud taget. Vidare skiljer sig ländernas tillämpningssystem för internationell rätt samt i underskrifter och ratificeringar av både regionala och internationella människorättstraktat som på ett eller annat sätt kan ge skydd åt betald föräldraledighet.

Arbetet visar även på att rättigheter inte är universella världen över, men heller inte inom stater med en decentraliserad makt. Stater måste visserligen ratificera konventioner och traktat för att de ska vara bundna till att erbjuda sina medborgare de rättigheter som fastslås i dem. Men arbetet visar dock på att det finns stater som har ratificerat CEDAW men ändå inte erbjuder sina medborgare rätt till betald mammaledighet. Därmed vittnar studien även om att enbart en ratificering av CEDAW troligen inte skulle öppna upp för en mer generös föräldraledighet i USA. Därför kan det anses vara så att CEDAW har en liten betydelse för skillnaderna i föräldraledighetsfrågan mellan Sverige och USA. Istället visar studien att de politiska system som staterna tillämpar tillsammans med hur den sociala välfärden är uppbyggd under historien är faktorer till hur systemen för föräldraledighet ser ut. Ett politiskt system som till stor del utesluter kvinnor och gör det svårt för minoriteter att höras tenderar att enbart beröra de frågor som är viktiga för de valda politikerna och dess väljare (medelklassen). En välfärd som i Sverige är universell och där inkomster ska fördelas medan välfärden i USA ska

skötas av individerna och inte staten genom att välfärden införskaffas på marknaden skapar skillnader i den sociala välfärden och därmed föräldraledighet.

Beroende på hur staten är uppbyggd får medborgarna i olika länder också olika moraliska värderingar, som exempelvis synen på stat, individ och familj. I en stat där befolkningen anser att staten inte ska blanda sig i individens eller familjens angelägenheter, så långt det är möjligt, kan det vara svårt att i ett majoritetsvals-system få till en förändring för hanteringen av välfärd. Om medelklassen har möjlighet att tillgodogöra sig den välfärd som finns på marknaden kan det vara svårt för underklassen att få till en förändring. Det kan också argumenteras för att när det statliga stödet håller en hög nivå, som Esping-Andersen menar att det gör i de socialdemokratiska regimerna, får medborgarna också ett större förtroende för staten. När det statliga stödet istället håller en låg nivå, är det rimligt att förtroendet för staten är lägre, varför individens syn på stat, individ och familj också kan anses ha en diskrepans. Konsekvenserna av en liberal välfärdsstat, när förmånerna från staten är minimala, är att det håller tillbaka olika sociala rättigheter, som Esping-Andersen menar. Därför kan det också anses att en social förmån som betald föräldraledighet hålls tillbaka. Konsekvenserna blir även att klassuppdelningarna i landet fortsätter vilket leder till stigmatisering och ojämlikheter inom landet.

Även i Sverige var kvinnor tidigare främst hemmafruar när barnen var små, men staten var i behov av att även kvinnorna började arbeta, vilket ledde till en förändring i Sverige. Det kan därför anses möjligt med en förändring även i USA, vilket debatten tyder på då den på politisk nivå har börjat innehålla frågor om betald föräldraledighet. Dock kan det argumenteras för att en sådan förändring kan gå trögare i en liberal stat med ett majoritetsvals-system. Det tyder också debatten på eftersom den idag handlar om sex veckors betald ledighet, jämfört med Sveriges 68 veckor. I Sverige, där statens roll är större, är det enklare för staten att styra samhället i den riktning som anses bäst. Det är också lättare för medborgarna att rösta fram en regering som driver de frågor som individuellt ses som viktiga frågor. Eftersom riksdagen består av mandat från olika partier kan därför också ett brett spektrum av frågor lyftas och stävas efter.

Ett decentraliserat system kan innebära svårigheter med att implementera universella system både när det gäller beskattningsrätt och lagstiftningsrätt. Delstaternas självbestämmande har varit av stor vikt, vilket också betonas i den amerikanska konstitutionen. Det medför också att det är svårt att göra en universell fördelning av inkomster mellan staterna och att stater kan skapa egna regleringar kring exempelvis

föräldraledighet. Med staternas självbestämmande kan konsekvenserna bli att det skapas ett ojämlikt samhälle där medborgarnas rättigheter möjliggörs beroende på var de bor.

När hänsyn inte behöver tas till olika delstater har länder som exempelvis Sverige lättare att bygga upp en universell välfärdsstat.²³⁶ Den universella fördelningen visar sig också i ländernas föräldraledighetsförmåner där förmånerna i Sverige omfattar alla medborgare medan delstaterna i USA har olika lagar och hanterar förmånerna på olika sätt. Dessutom omfattas inte alla medborgare inom delstaterna av de förmåner som erbjuds utan risken finns att det skapas ojämlikheter även inom delstaterna.

Sammanfattningsvis råder stora skillnader i individers rätt till föräldraledighet mellan Sverige och USA både vad gäller rättsläget och i hur staten ser på föräldraledighet. Vidare, med andra länder som bevis, skulle en ratificering av CEDAW ensamt troligen inte öppna upp för en mer generös syn på föräldraledighet i USA. Istället beror skillnaderna på ländernas olika politiska system och vad dessa har för fördelar och nackdelar. Det beror också på huruvida staten har en decentraliserad eller centraliserad makt och hur medborgarnas moraliska värderingar har formats. Genom dessa värderingar, där synen på stat, individ och familj skiljer sig åt, har det sociala välfärdssystemet byggts upp och är en tydlig orsak till olikheterna mellan Sverige och USA i föräldraledighetsfrågan.

4.3 Avslutning

Den här studien har fokuserat på de faktiska skillnaderna mellan USA och Sverige när det kommer till föräldraledighet och vad dessa beror på. Som studien har visat spelar politik och social välfärd stor roll för hur det ser ut i de olika länderna. Studien kan anses bidra med kunskap om varför social välfärd utvecklas olika i olika länder. Arbetet kan också anses bidra till kunskap om att även politiska system kan vara en orsak till huruvida medborgarna tillgodoses rättigheter som exempelvis betald föräldraledighet.

Det skulle dock vara av intresse att, i framtida studier, även inkludera vilken roll religion kan spela i denna fråga. Religion skulle exempelvis kunna spela en roll i hur synen på familjen och könsfördelningen ser ut, vilket i sig skulle kunna vara en intressant aspekt. Vidare skulle det även vara intressant att jämföra andra länder, exempelvis två utvecklingsländer där skillnaderna är stora men där båda länderna ratificerat CEDAW. Framtida forskning skulle även kunna studera om samtliga samhällsklasser i USA anser att det är bra att välfärden ska kunna köpas på marknaden. De som tillhör de lägsta

²³⁶ Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006, s. 29.

samhällsklasserna i Sverige och USA skulle kunna ge svar på hur det statliga bidraget faktiskt ser ut och upplevs då Esping-Andersen menar att det håller lägre nivå i liberala stater som USA.

Utifrån den här studien har andra intressanta ämnen dykt upp. Det skulle exempelvis vara intressant att studera vilka som drabbas hårdast av de krav som ställs på individer för att kunna ta del av föräldraledighet i USA. Vilka är det som faller utanför systemet? Den studie i USA som visar på löneskillnader mellan individer som har och inte har barn, men även mellan män och kvinnor som har barn skulle även vara intressant att studera i Sverige.

Under tiden den här studien har genomförts har en debatt inletts i Sverige om att fem månader av föräldraledigheten ska reserveras för fäder, istället för tre månader som lagen säger idag.²³⁷ Det skulle därför vara av intresse att studera jämställdhetens betydelse i relation till föräldraledighetsfrågan. Vilka andra jämställdhetseffekter skulle samhället få genom att föräldrar delar mer lika på ledigheten och skulle det i praktiken innebära att kvinnor faktiskt får ett ökat värde på arbetsmarknaden som kan leda till bättre möjligheter till höga positioner?

Även om den här studien har visat att en ratificering av CEDAW inte är självklar för att förändra systemen för föräldraledighet, är det dock av vikt att klargöra att en ratificering av CEDAW kan ha stor betydelse i andra kvinnorättsfrågor. Den här studien har enbart undersökt en ratificering i relation till föräldraledighet och kan därför inte avgöra CEDAW:s betydelse i andra frågor. Som nämnt i inledningen är CEDAW en viktig konvention för kvinnors rättigheter då den ställer större krav på staterna än vad exempelvis ICESCR och ICCPR gör.

²³⁷ Försäkringskassan. Föräldrapenning.

Kapitel V

5 Litteraturlista

Rapporter

- Alesina, A., Glaeser, E. & Sacerdote, B. *Why Doesn't the US Have a European-Style Welfare State?* Discussion Paper No. 1933. Cambridge, Mass: Harvard University, 2001.
- Ballington, J. *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*. No. 54. Inter-Parliamentary Union, 2008.
- Berggård, B., Ek, Å., Fredholm, L., Lindgren, K., Nieminen Kristofersson, T., & Nilsson, J. *Metodproblem i samband med forskning om risker och kriser*. Lund: Lund University, 2002
<http://portal.research.lu.se/portal/files/4650529/1053987>
(Hämtat 2017-11-02)
- Budig J. Michelle. *The Fatherhood Bonus and the Motherhood Penalty: Parenthood and the Gender Gap in Pay*. Third Way Next: 2014-09-02.
http://content.thirdway.org/publications/853/NEXT_-_Fatherhood_Motherhood.pdf
(Hämtat 2017-09-22)
- Collier, D. The Comparative Method. s. 105. I: Finifter, A, W. *Political Science: The State of the Discipline II*. Washington, DC: The American Political Science Association, 1993.
<http://polisci.berkeley.edu/sites/default/files/people/u3827/APSA-TheComparativeMethod.pdf>
(Hämtat 2017-12-04)
- Gault, B., Hartmann, H., Hegewisch, A., Milli, J & Reichlin, L. *Paid Parental Leave in the United States: What the Data Tell Us About Access, Usage, and Economic and Health Benefits*. Washington, DC: Institute for Women's Policy Research, 2014.
https://www.dol.gov/wb/resources/paid_parental_leave_in_the_united_states.pdf
(Hämtat: 2017-10-27)
- Generaldirektoratet för forskning. *Skillnader i olika valsystemens påverkan på kvinnors politiska representation*. European Parliament, 1997.
http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/femm/w10/2_sv.htm
(Hämtat 2017-11-13)
- Havervall, R., Langemar, F. *Blandade metoder. Integreringen av kvalitativa och kvantitativa data i en marknadsundersökning*. Kandidatuppsats. Uppsala: Uppsala universitet, 2012.
- Hälsoenheten. *Kartläggning av Sidas insatser, svenska och globala aktörer: Socialpolitik och sociala trygghetssystem*. Sida, juni 2006.
http://www.sida.se/contentassets/bc6e735aaaff43119a223ba28cebf3dd/socialpolitik-och-sociala-trygghetssystem_705.pdf
(Hämtat 2017-10-26)
- Klinth, R. *Pappaledighet som jämställdhetsprojekt. Om den svenska pappaledighetens politiska historia*. Stockholm: Regeringskansliet, 2005.
<http://www.regeringen.se/49bb92/contentassets/c47dc101cbb84840aac5d81a9ec22984/forskarrapporter-till-jamstalldhetspolitiska-utredningen-sid.-203-373>
(Hämtat 2017-12-05)
- Korhonen, J. & Lindström, K. *Litteraturstudie*. Åbo Akademi i Vasa.

- Tillgänglig via:
<https://www.vasa.abo.fi/users/geklund/Hemsida%20dokument%202016-17/Litteraturstudie%205.9%2016.pdf>
 (Hämtat 2017-11-02)
- Lundbäck, A. *Amerikansk välfärd vs. Folkhemmet: En jämförelse mellan USA:s och Sveriges välfärdsstater*. D-uppsats. Luleå: Luleå tekniska universitet, 2006.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1023405/FULLTEXT01.pdf>
 (Hämtat 2017-10-02)
- Niklasson, L. *Metoder och teorier i jämförande politisk*. Linköpings universitet.
 Tillgängligt via: https://www.iei.liu.se/stat/utbildning-grundniva/kurspaket-statsvetenskap_2/jamf/filarkiv/ht-2012/1.409858/Metoderochteorierijmfrandepolitik.pdf
 (Hämtat 2017-11-01)
- Norberg Landin, A. Lillehed, A. *Blivande socialarbetares välfärdspolitiska attityder i institutionell kontext – En jämförande studie mellan socionomstudenter i Sverige och Storbritannien*. Stockholm: Examensarbete, Ersta Sköndal Högskola, 2015 s. 12.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:825548/FULLTEXT01.pdf>
 (Hämtat 2017-11-28)
- OECD Family Database, *PF2.1: Key Characteristics of Parental Leave Systems*. 2017-10-17
 Tillgänglig via: https://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf
 (Hämtat 2017-12-12)
- Roosevelt, Franklin D. *State of the Union Message to Congress*. 4:e januari 1944.
 Tillgänglig via: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=16518>
 (Hämtat 2017-11-27)
- Sjögren, M. *Familjen i servicedemokratien. Ulla Lindström som familjeminister 1954-1966*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1, 2003.
<http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/viewFile/15540/14034>
 (Hämtat 2017-11-21)
- Sunstein, Cass R. *Constitutionalism after the New Deal*. Chicago: University of Chicago Law School. Chicago Unbound, 1987.
http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=12236&context=journal_articles
 (Hämtat 2017-12-11)
- Sunstein, Cass R. *Sunstein on FDR's Second Bill of Rights*. Chicago: The University of Chicago. The Law School, 2004.
<https://www.law.uchicago.edu/news/sunstein-fdrs-second-bill-rights>
 (Hämtat 2017-11-28)
- Sveriges Kvinnolobby. *Vad gör regeringen för kvinnors rättigheter – en uppföljning av FN:s Kvinnokommittés rekommendationer, rekommendation 26-27: Arbetsmarknad*. Halmstad, 2012.
- UN Women nationell kommitté Sverige. *Jämställdhet är en mänsklig rättighet: En handbok om FN:s kvinnokonvention och Pekingplattformen*. UN Women nationell kommitté Sverige, 2008 (reviderad 2011).
<http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/Jamstalldhet-ar-en-mansklig-rattighet.pdf>
 (Hämtat 2017-12-21)
- Utrikesdepartementet. *Mänskliga rättigheter i USA 2007: Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till*

Konventioner, lagar och riksdagstryck

- Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights "Protocol of San Salvador".
Ds 2015:55. *Slopad jämställdhetsbonus*. Stockholm: Socialdepartementet.
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.
Proposition 1993/94:147. *Jämställdhetspolitiken: Delad makt – delat ansvar*. Stockholm: Socialdepartementet.
Proposition 2000/01:44. *Föräldraförsäkring och föräldraledighet*. Stockholm: Regeringen.
SFS 1937:338. *Förordning om moderskapshjälp*.
SFS 1937:339. *Förordning om mödrahjälp*.
SFS 1982:80. *Lagen om anställningsskydd*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
SFS 1995:584. *Föräldraledighetslag*. Stockholm: Riksdagen.
SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.
SOU 1974:84. *Stat och kommun i samverkan*. Stockholm: Kommundepartementet.
SOU 1975:62. *Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar*. Stockholm: Socialdepartementet.
SOU 2007:93. *Den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd*. Stockholm.
The Pregnancy Discrimination Act of 1978.

Litteratur

- Amnéus, A. Kvinnor och mänskliga rättigheter, s.151, I: Gunner, G & Namli, E (red.) *Allas värde och lika rätt: Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2010.
- Bergqvist, C., Jungar, A-C., Adman, P. *Kön och politik*. Stockholm: SNS Förlag, 2008.
- Black, A. Are Women "Human"? The UN and the Struggle to Recognize Women's Rights as Human Rights. S. 144. I: *The Human Rights Revolution: An International History*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Bäck, H. & Larsson, T. *Den svenska politiken: Struktur, processer och beslut*. Malmö: Liber, 2008.
- Cooper, M. *Family values: Between Neoliberalism and the New Social Conservatism*. Zone Books, 2017.
- Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990.
- Hadenius, Stig. *Sveriges politiska historia – från 1865 till våra dagar. Konflikt och samförstånd*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg Bokförlag, 2008.
- Hedlund Thulin, K. *Lika i värde och rättigheter*. Upplaga 2:1. Stockholm: Norstedts Juridik, 2004.
- Holm, E. *Fri rörlighet för familjer – en normativ analys av föräldrapenningen och EU-rätten*. Lund: Juristförlaget, 2010.
- Keys, B. *Reclaiming American Virtue: The Human Rights Revolution of the 1970s*. Cambridge: Harvard University Press, 2014.
- Klinth, R & Johansson, T. *Nya svenska fäder*. Umeå: Boréa Bokförlag, 2010.
- Langford, M. *Social Rights Jurisprudence: Emerging Trends in International and Comparative Law*. New York: Cambridge University Press, 2008.
- Moyn, S. *The Last Utopia: Human Rights in History*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2010.
- Swärd, H, Edebalk, P,G, Wadensjö, E (red.). *Vägar till välfärd*. Stockholm: Liber AB,

2013.

Åmark, K. *Hundra år av välfärdspolitik. Välfärdsstatens framväxt i Norge och Sverige*. Umeå. Boréa bokförlag, 2005.

Elektroniska källor

AFA försäkring. 10 % extra föräldrapenning.

<https://www.afaforsakring.se/landningssidor/foraldrapenningtillagg-fpt/>

(Hämtat 2017-11-14)

American Pregnancy Association. Maternity Leave.

<http://americanpregnancy.org/planning/maternity-leave/>

(Hämtat 2017-12-21)

Baldez, L. U.S. Drops the Ball on Women's Rights. *CNN*. 2013-03-09.

<http://edition.cnn.com/2013/03/08/opinion/baldez-womens-equality-treaty/index.html>

(Hämtat 2017-11-21)

Bambra, C. Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research. *Journal of Epidemiology & Community Health*. 2007.

<http://jech.bmj.com/content/61/12/1098.info>

(Hämtad: 2017-12-12)

Bernhardt, L. Statistiska Centralbyrån. *Kvinnors inkomster släpar efter hela livet*. 2013-01-30.

<https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Kvinnors-inkomster-slapar-efter-hela-livet/>

(Hämtat 2017-09-22)

BuzzFeedBlue. *Maternity Leave In The U.S. Vs. The Rest Of The World*, YouTube: 2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=IziPPItLiSY>

(Hämtat 2017-09-27)

Cohn, M. Obama Spells New Hope for Human Rights. *Global Research*: 2008.

<https://www.globalresearch.ca/obama-spells-new-hope-for-human-rights/10872>

(Hämtat 2017-12-12)

Deen, T. New Push for U.S. to Ratify Major Women's Treaty. *Inter Press Service*.

<http://www.ipsnews.net/2013/01/new-push-for-u-s-to-ratify-major-womens-treaty/>

(Hämtat 2017-10-05)

Department of Labor and Training. Temporary Disability Insurance.

<http://www.dlt.ri.gov/tdi/>

(Hämtat 2017-12-22)

Diskrimineringsombudsmannen. Skydd för gravida under provanställning ofta okänt för arbetsgivare.

<http://www.do.se/om-do/pressrum/aktuellt/aktuellt-under-2017/skydd-for-gravida-under-provanstallning-ofta-okant-for-arbetsgivare/>

(Hämtat 2017-12-29)

Erlingsson, G. Familjevänligare med fler kvinnor i politiken. *Dagens Samhälle*. 2016-04-07.

<https://www.dagensamhalle.se/kronika/daerfoer-aer-det-vaert-satsa-pa-kvinnor-i-politiken-24004>

(Hämtat: 2017-12-20)

Fairygodboss. Maternity Leave and Pregnancy for California Employees.

<https://fairygodboss.com/career-topics/maternity-leave-california>

(Hämtat 2017-10-05)

Fairygodboss. Netflix Maternity and Paternity Leave Policies.

- <https://fairygodboss.com/parental-leave/netflix>
(Hämtat 2017-09-22)
- Fairygodboss. Paid Maternity Leave: 180 Companies Who Offer The Most Paid Leave In 2017.
<https://fairygodboss.com/articles/paid-maternity-leave-companies-who-offer-the-most-paid-leave>
(Hämtat 2017-09-22)
- Fairygodboss. Pregnancy And Maternity Leave for New Jersey Employees.
<https://fairygodboss.com/career-topics/pregnancy-and-maternity-leave-for-new-jersey-employees>
(Hämtat 2017-10-05)
- Fairygodboss. Pregnancy, Maternity Leave, and Paternity Leave in Washington State.
<https://fairygodboss.com/career-topics/pregnancy-maternity-leave-and-paternity-leave-in-washington-state>
(Hämtat 2017-10-05)
- Försäkringskassan. Det som är bra delar man lika på.
[https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/dela-lik!/lut/p/z0/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTTxcnA3dnQ28DYKcnQ0cQyz9go2d3YwNjIz0g1Pz9AuyHRUB4DA8kA!/?](https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/dela-lik!/lut/p/z0/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTTxcnA3dnQ28DYKcnQ0cQyz9go2d3YwNjIz0g1Pz9AuyHRUB4DA8kA!/)
(Hämtat 2017-09-25)
- Försäkringskassan. Föräldrapenning.
https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/foraldrapenning
(Hämtat 2017-09-21)
- Försäkringskassan. Ledighet i samband med barns födelse eller adoption (10 dagar).
<https://www.forsakringskassan.se/arbetsgivare/foraldraledighet/ledighet-i-samband-med-barns-fodelse-eller-adoption-10-dagar>
(Hämtat 2017-11-25)
- Försäkringskassan. Om skatt.
https://www.forsakringskassan.se/omfk/dina_rattigheter_och_skyldigheter/omskatt
(Hämtat 2017-12-08)
- Försäkringskassan. Statistik om jämställdhetsbonus.
<https://www.forsakringskassan.se/statistik/barn-familj/jamstalldhetsbonus>
(Hämtat 2017-11-23)
- Föräldraledighet. Dubbeldagar.
<https://www.foraldraledighet.se/foraldraledighet-regler/dubbeldagar>
(Hämtat 2017-09-28)
- Gillet, R. The Science Behind Why Paid Parental Leave is Good For Everyone. *Business Insider*. 2012-08-05.
<http://www.businessinsider.com/scientific-proof-paid-parental-leave-is-good-for-everyone?r=US&IR=T&IR=T>
(Hämtat 2017-09-21).
- Hansson, P A. *Folkhemstalet*. 1928-01-18.
Tillgängligt via: <http://www.svenskatal.se/1928011-per-albin-hansson-folkhemstalet/>
(Hämtat 2017-12-29)
- History. New Deal.
<http://www.history.com/topics/new-deal>
(Hämtat 2017-11-14)

- International Labour Organization (ILO). Ratifications for Sweden.
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102854
(Hämtat 2017-09-22)
- International Labour Organization (ILO). C087 - Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1948 (No. 087).
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312232
(Hämtat 2017-09-11)
- International Labour Organization (ILO). C098 - Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949 (No. 98).
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312243
(Hämtat 2017-09-11)
- International Labour Organization (ILO). C111 - Discrimination (Employment and Occupation) Convention, 1958 (No. 111), art. 2.
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312243
(Hämtat 2017-09-11)
- International Labour Organization (ILO). C156 - Workers with Family Responsibilities Convention, 1981 (No. 156).
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_LO_CODE:C156
(Hämtat 2017-09-11)
- International Labour Organization (ILO). C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183).
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_LO_CODE:C183
(Hämtat 2017-09-11)
- International Labour Organization (ILO). Ratifications of C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183).
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312328
(Hämtat 2017-09-22)
- Landguiden Utrikespolitiska institutet. Politiskt system.
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/usa/politiskt-system/>
(Hämtat 2017-11-11)
- Mercia, D. Trump's Budget to Include Paid Family Leave, But May Face Trouble in Congress. *CNN*. 2017-05-22.
<http://edition.cnn.com/2017/05/22/politics/trump-paid-leave-ivanka/index.html>
(Hämtat 2017-12-01)
- Minilex. Monism och dualism.
<https://www.minilex.se/a/monism-och-dualism>
(Hämtat 2017-10-11)
- Mänskliga Rättigheter. Europakonventionen och Europadomstolen.
<http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/europakonventionen-och-europadomstolen>
(Hämtat 2017-09-22)
- Mänskliga Rättigheter. Europeiska sociala stadgan (reviderad).

- <http://www.manskligarattigheter.se/sv/manskliga-rattigheter-i-sverige/internationell-granskning-av-sverige/euoparadets-granskning-av-sverige/europeiska-sociala-stadgan-reviderad>
(Hämtat 2017-12-29)
- Mänskliga Rättigheter. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter.
<http://www.manskligarattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna/vilka-rattigheter-finns-det/kvinnors-atnjutande-av-manskliga-rattigheter>
(Hämtat 2017-09-22)
- National Conference of State Legislatures. Paid Family Leave Resources. 2016-07-19.
<http://www.ncsl.org/research/labor-and-employment/paid-family-leave-resources.aspx>
(Hämtat 2017-09-25)
- Organization of American States. A-52: Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights "Protocol of San Salvador" - Signatories and Ratifications.
<http://www.oas.org/juridico/english/sigs/a-52.html>
(Hämtat 2017-09-22)
- Organization of American States. American Convention on Human Rights "Pact of San Jose, Costa Rica" (B-32) - Signatories and Ratifications.
http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights_sign.htm
(Hämtat 2017-09-27)
- Peck, E. 2016 Candidates Are Finally Taking Paid Family Leave Seriously. *Huffpost*. 2016-01-08.
https://www.huffingtonpost.com/entry/2016-candidates-paid-family-leave_us_568fd2a5e4b0c8beacf6a529
(Hämtat 2017-12-01)
- Siegel Bernard, T. In Paid Family Leave, U.S. Trails Most of the Globe. *The New York Times*. 2013-02-22.
<http://www.nytimes.com/2013/02/23/your-money/us-trails-much-of-the-world-in-providing-paid-family-leave.html>
(Hämtat 2017-09-21)
- Statistiska Centralbyrån. Förstagångspappor äldre än förstagångsmammor. 2014-03-26.
<https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Forstagangspappor-aldre-an-forstagangsmammor/>
(Hämtat 2017-11-17)
- Statistiska Centralbyrån. Kvinnor har lägre lön, inkomst och pension än män. 2016-07-04
<https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Levnadsforhallanden/Jamstalldhet/Jamstalldhetsstatistik/12252/12259/Behal-lare-for-Press/406481/>
(Hämtat 2017-10-01)
- Statistiska Centralbyrån. Om SCB.
<https://www.scb.se/om-scb/>
(Hämtat 2017-11-14)
- Sveriges Kvinnolobby. Om organisationen.
<http://sverigeskvinnolobby.se/om-sveriges-kvinnolobby/om-organisationen>
(Hämtat 2017-09-22)
- Sveriges Radio. Så väljer USA president.
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4403&artikel=5321954>
(Hämtat 2017-11-10)

- Sveriges Riksdag. Ledamöter och partier.
<https://www.riksdagen.se/sv/ledamoter-partier/>
 (Hämtat 2017-11-10)
- Sweden. 10 Things that Makes Sweden Family-Friendly. 2017-03-10.
<https://sweden.se/society/10-things-that-make-sweden-family-friendly/>
 (Hämtat 2017-09-28)
- Taylor, T. Netflix Transforms Employee Benefits - Year Long Parental Leave Policy. *The Balance*. 2016-09-16.
<https://www.thebalance.com/netflix-parental-leave-1177969>
 (Hämtat 2017-09-22)
- The New York Times. Paid Maternity Leave: Almost Everywhere. 2013- 02-17.
<http://www.nytimes.com/imagepages/2013/02/17/opinion/17coontz2-map.html?ref=sunday>
 (Hämtat 2017-10-01)
- The Peace and Justice Initiative. How Does International Law Apply in a Domestic Legal System?
<http://www.peaceandjusticeinitiative.org/implementation-resources/dualist-and-monist>
 (Hämtat 2017-10-11)
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Status of Ratification Interactive Dashboard.
<http://indicators.ohchr.org>
 (Hämtat 2017-12-29)
- United Nations Treaty Collection. Dispositary. Status of Treaties. Chapter 4 Human Rights. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 2017-12-07.
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en
 (Hämtat 2017-12-07)
- USA. USA:s statsskick.
<https://www.usa.se/fakta/statsskick/>
 (Hämtat 2017-09-25)
- Valmyndigheten. Det svenska valsysteemmet.
http://www.val.se/det_svenska_valsystemet/
 (Hämtat 2017-11-10)
- Walsh, J. The US Lets Families Down. *The Huffington Post*. 2010-03-18.
https://www.huffingtonpost.com/janet-walsh/the-us-lets-families-down_b_331983.html
 (Hämtat 2017-09-11)
- Wright, W. Concerned Women for America: Legislative Action Committee. *OP-ED By Wendy Wright! Next Stop on the Obama Apology Tour*. 2010-08-19.
<https://concernedwomen.org/op-ed-by-wendy-wrightnext-stop-on-the-obama-apology-tour/>
 (Hämtat 2017-10-02)